

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a
MARINIANIS
ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.**

V.1

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19
»Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER
(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«
Lokalna akcijska grupa „Marinianis“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
EE	Energetska učinkovitost
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JU	Javna ustanova
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
OCD	Organizacije civilnog društva
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PP	Park prirode
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020.
SOPG	Samoopskrbno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
RH	Republika Hrvatska
RM	Republika Mađarska
SP ZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.
VPŽ	Virovitičko-podravska županija
TZ	Turistička zajednica
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a

SADRŽAJ

UVOD	5
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)	6
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a	6
1.1.1. Područje LAG-a	6
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	7
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske.....	7
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a.....	11
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a.....	11
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a.....	11
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a.....	12
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a	13
Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a	14
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	14
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	15
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a	16
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a	17
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	18
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	18
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	18
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	19
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	19
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a.....	20
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a.....	20
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a....	21
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a.....	21
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a.....	22
1.3. Demografske značajke područja LAG-a	23
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	24
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	24
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	25

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata	26
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a	28
3.1. Opis partnerstva	28
Tablica 20: Članovi LAG-a.....	28
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	29
Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju	29
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS	30
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	31
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA.....	31
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	31
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a.....	33
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS.....	34
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a	34
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a	36
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	36
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS	36
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje	38
Tablica 27: Intervencije u LRS	38
Tablica 28: Projekti suradnje.....	41
Tablica 29: Opis intervencija	41
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a.....	55
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	56
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	56
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS	57
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	57
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	57
6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS.....	58
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	59
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	60
7.1. Finacijski plan provedbe LRS	60
Tablica 33: Finacijski plan provedbe LRS	60
7.2. Akcijski plan provedbe LRS.....	61
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS	61
PRILOZI	62
Prilog 1.....	62
Prilog 2.....	65
Prilog 3.....	68

UVOD

Lokalna akcijska grupa (LAG) Marinianis osnovana je 11. studenog 2011. godine i obuhvaća 5 jedinica lokalne samouprave. LAG Marinianis jedan je od tri LAG-a na području Virovitičko-podravske županije. LAG je partnerstvo multisektorskih razvojnih dionika koji, svojim radom, doprinosi jačanju kapaciteta te širenju LEADER/CLLD načela i metodologije u integralnom razvoju područja djelovanja uz međusektorsko povezivanje, razmjenu iskustava, kao i javno zagovaranje interesa lokalnih dionika, predstavnika javnih i privatnih lokalnih socioekonomskih interesa odnosno predstavnika javnog, civilnog i gospodarskog sektora. Zadaća LAG-a je izrada lokalnih razvojnih strategija te usmjeravanje i praćenje njihove provedbe uključujući korištenje sredstava potpore.

Lokalna razvojna strategija (LRS) LAG-a osnovni je dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice LAG-a koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za programsko razdoblje 2021.-2027. Svrha LRS je i *provedba programa LEADER/CLLD* u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike EU usmjerena integriranom razvoju ruralnih područja koji vodi lokalna zajednica u programskom razdoblju 2023.-2027. LRS sadrži osnovne smjernice za realizaciju razvojnih intervencija na lokalnoj razini putem projekata koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama lokalne zajednice i koji, na najbolji način, doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027.* (SP ZPP), intervencijom 77.06 *Potpora LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija* i *Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.*, dokumentima donesenim od strane Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija usklađena je sa *Planom razvoja Virovitičko-podravske županije od 2021.-2027. godine* te *Strategijom razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine* kao i drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne i nacionalne te EU razine.

U pripremi i izradi LRS ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz svih interesnih skupina – gospodarske, civilne i javne odnosno iz gospodarskog, javnog i civilnog sektora. Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na partnerskom pristupu i na sedam načela LEADER-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su interaktivne radionice, sastanci, konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe kao i dosadašnja iskustva u potpori razvoju područja LAG-a. Za utvrđivanje fokusa intervencija, odnosno njihova obuhvata, provedena je anketa koja je ujedno bila podloga za definiranje razvojnih potreba. Skupština LAG-a Marinianis je, nakon rasprave i usuglašavanja, na sjednici održanoj 18. rujna 2023. usvojila Lokalnu razvojnu strategiju za programsko razdoblje 2023.-2027. Prvu izmjenu LRS (V.1), Skupština LAG-a Marinianis usvojila je na sjednici održanoj 20. prosinca 2024. godine.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

Područje LAG-a Marinianis obuhvaća **5 jedinica lokalne samouprave**: Grad Slatinu i Općine: Čađavica, Nova Bukovica, Sopje i Voćin. Područje LAG-a u cijelosti administrativno pripada **Virovitičko-podravskoj županiji**, te statističkoj NUTs 2 regiji Panonska Hrvatska. LAG svoje ime „*Marinianis*“ duguje nekadašnjem lokalitetu iz doba Rimskog Carstva kad je područjem današnje Slatine prolazila antička cesta koja je povezivala Ptuj i Osijek (Poetovio-Mursa). Pretpostavlja se da je **Marinianis bio antička postaja, stražarnica, rimske terme s izvorom tople vode ili pravo naselje**.

Područje LAG-a zauzima površinu od 747,38 km² što čini 37% ukupne površine Virovitičko-podravške županije, gdje živi 18.126 stanovnika ili 27,76% od ukupnog broja stanovnika Županije, u 65 naselja. Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 24,25 st./km² što upućuje na znatno rjeđu naseljenost nego je prosjek Županije (42 st./km²) i Republike Hrvatske (75,8 km²). (Popis naselja u LAG-u nalazi se u Prilogu 1.)

Čađavica - Općina je smještena uz obalu rijeke Drave, uz granicu s Republikom Mađarskom. Poljoprivreda je glavna gospodarska djelatnost područja, ovdje se nalaze žitni silosi trgovačkog društva Žito iz Osijeka, i novoizgrađeni silosi lokalnog PG-a.

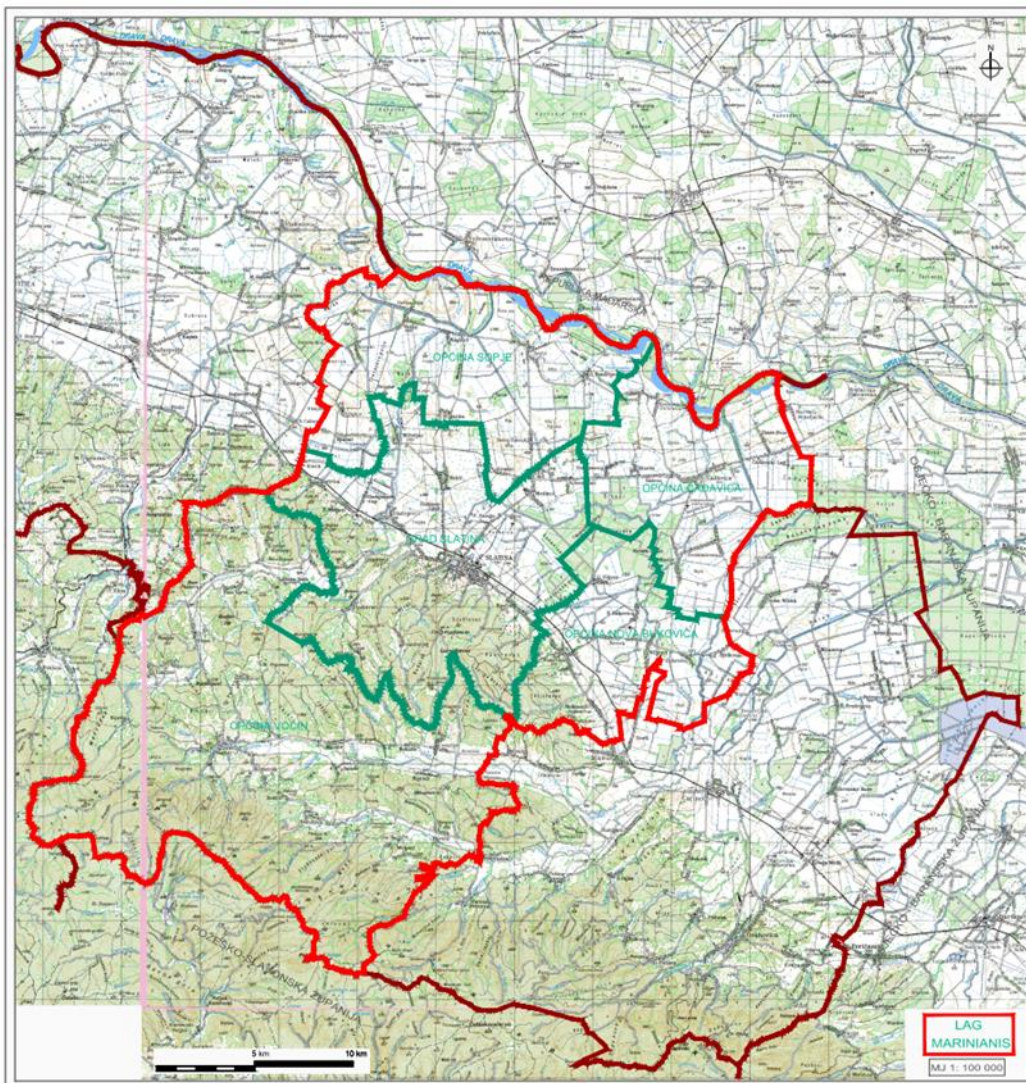
Nova Bukovica - nalazi se na državnoj cesti D2, jugoistočno oko 7 km od Slatine. Poljoprivreda je glavna gospodarska djelatnost područja.

Slatina - sjedište LAG-a Marinianis i jedan od tri grada na području Virovitičko-podravške županije. Slatina je smještena na sjevernim padinama Papuka, otvorena prema Podravlju i Panonskoj nizini. Najznačajnija djelatnost je prerađivačka industrija s 40-tak registriranih poduzeća (Marinada d.o.o. , Drvo-Trgovina d.o.o i dr.). U Gradu je sjedište Slatinske banke d.d., koja većinu poslovnica i bankomata ima na području Virovitičko-podravške i Osječko-baranjske županije. Grad Slatina je rodno mjesto skladatelja Mirka Kelemena, utemeljitelja suvremene hrvatske glazbe te poznatog germanista i jednog od vodećih pripadnika zagrebačke književno-teoretske škole. Također, u Slatini je rođeno više poznatih slikara, pjesnika i sportaša, od kojih je najpoznatiji Goran Perkovac. bivši hrvatski rukometni reprezentativac, osvajač zlatne medalje na Olimpijskim igrama u Atlanti, 1996.

Sopje - kao i Čađavica, Općina je smještena uz obalu rijeke Drave, uz granicu s Republikom Mađarskom. Poljoprivreda je najznačajnija grana gospodarstva. U posljednje vrijeme razvija se i turizam kojem je okosnica očuvana prirodna baština i ruralni krajobrazi (područje uz rijeku Dravu-biciklističke i pješačke staze, agroturizam Višnjica i sl). Osnova razvoja turizma se vezuje za pustaru Višnjica koja je postala nacionalno prepoznatljiva destinacija kontinentalnog, ruralnog turizma.

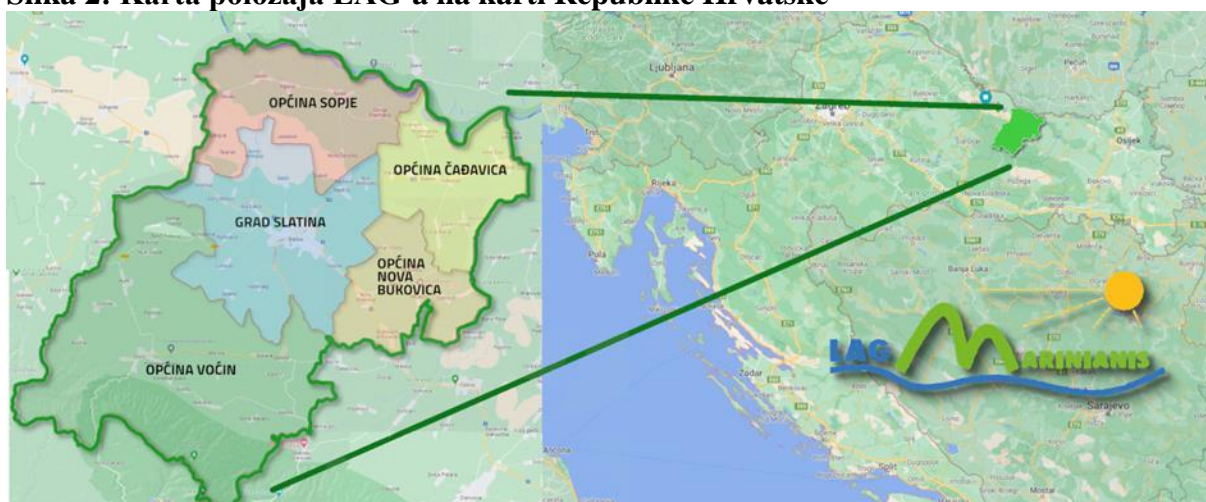
Voćin-nalazi se u podnožju Papuka, 20-tak km udaljeno od Slatine. Općina svojim smještajem povezuje virovitički, daruvarski, požeški, orahovački i slatinski kraj. Površinom najveća JLS na području LAG-a, ali i Virovitičko-podravške županije. Voćin je Općina s najvećim brojem naselja na području LAG-a (21), ali od toga je 5 naselja (23,81 %) bez ijednog stanovnika. U općini se nalazi i poznati arboretum Lisičine u kojem se, uz brojne prirodne znamenitosti, može obići jedinstvena prirodna bukova prašuma.

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: LAG Marinianis

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: LAG Marinianis

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-a	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Čađavica	1.555	10	<i>Navedeno u Prilogu 1.</i>	90,27	17,23	636
Nova Bukovica	1.275	8		76,51	16,66	504
Slatina	11.503	15		167	68,88	4.299
Sopje	1.897	11		117,8	16,10	681
Voćin	1.896	21		295,8	6,41	526
Ukupno LAG	18.126	65	18.126	747,38	24,25	6.646
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB	50019315958					
Adresa sjedišta	Kolodvorska 8, Inkubator Slatina					
Adresa podružnica	n/p					
Kontakt telefon	097 7673434					
Kontakt e-mail	lag.marinianis@gmail.com					
Mrežna stranica	https://www.lag-marinianis.hr					

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021.

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Geomorfološke značajke: LAG Marinianis obuhvaća područje od rijeke Drave na sjeveru (općine Sopje i Čađavica) preko plodnih polja (Slatina, Nova Bukovica) do Papuka (Voćin). Prostor LAG-a karakteriziraju dva tipa reljefa: ravničarski, uz rijeku Dravu (dio dravske potoline) na sjeveru i brežuljkasto slatinsko-voćinsko pobrđe u južnom dijelu LAG-a. Dravska potolina je nastala djelovanjem dubokih usporednih rasjeda i njima je uvjetovan današnji smjer toka rijeke Drave. To područje je, u stvari, duboki tektonski jarak nastao postupnim spuštanjem duž rasjeda, uglavnom u smjeru zapad-istok. Taložine u dravskoj potolini uglavnom su kvartarne starosti: prapor, eolski pijesci i organogeno-barski sedimenti, kao što su barske gline, pijesci i treset. Slatinsko-voćinsko pobrđe dio je Slavenskog gorja (u kojem se nalaze najstarije i najraznovrsnije geološke formacije u Hrvatskoj) apsolutnih visina 200-300 mnv, te neogenskog podgorja 200-250 mnv, koji ima osobine tipičnog rebrastog reljefa. Reljef, koji prati smjer istok-zapad, odredio je raspored naselja i hidrografske mreže. Nizinski dio je nastao pod utjecajem akumulacijsko-erozijskog djelovanja rijeke Drave i njenih pritoka, te eolskih utjecaja, zbog čega se na ovom području javljaju naslage šljunka, pijeska i fluvijalnog prapora. Brdski dio, kojeg čini Papuk, asimetričnog je izgleda, a u njegovu sastavu prevladavaju glinoviti i grafitični škriljevci, filiti i vapnenački pješčenjaci. Najviša točka je Crni vrh (865 mnv) i nalazi se u zapadnom dijelu Papuka. Najznačajniji površinski vodotok je rijeka Drava. Osim rijeke Drave, na sjeveru, područje obiluje površinskim vodotocima, potocima i manjim rijekama kao što su Voćinka, Slatinska Čađavica te kanalima.

Klimatske značajke: Na području LAG-a Marinianis dominira kontinentalna klima s hladnim i vlažnim zimama te dugim i suhim ljetima. Predio uz Papuk ima nešto svježiju klimu u odnosu na ravničarski dio uz rijeku Dravu. Prosječne padaline na području Županije, iznose 800-827 mm godišnje. Prosječna godišnja temperatura zraka od sjeverozapada je 10,7°C (Slatina).

Prosječne temperature ljeti su oko 20°C, a zimi oko 1,0°C. Najhladniji mjesec je siječanj, a najtopliji srpanj.

Prema izvješću Europske agencije za okoliš (EEA) Republika Hrvatska spada u skupinu od tri europske zemlje s najvećim kumulativnim udjelom šteta od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u odnosu na bruto nacionalni proizvod (BNP). Izražena osjetljivost na utjecaj klimatskih promjena je u sektorima poljoprivrede, šumarstvo, ribarstvo, energetika i turizam. Klimatske promjene su označene i kao „sigurnosna prijetnja, rizik i izazov za Republiku Hrvatsku“. Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske predviđa djelovanje u pravcu jačanja otpornosti na klimatske promjene i smanjenja rizika. Na području LAG-a najveća je opasnost od poplava, što se pokazalo u srpnju 2023. godine. Olujni vjetrovi i tuča sve veća su opasnost za kontinentalne dijelove Republike Hrvatske. Obzirom da je područje LAG-a izrazito ruralno, a najvažnija djelatnost je poljoprivrede, klimatske promjene biti će od velikog utjecaja. Stoga je potrebno djelovanjem LAG-a utjecati na smanjivanje rizika i jačanje otpornosti na klimatske promjene.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Područje LAG-a Marinianis **kontinuirano je nastanjeno od pretpovijesnih vremena do danas**, o čemu svjedoče materijalni ostaci pronađeni na **velikom broju arheoloških zona i nalazišta** unutar LAG obuhvata. Najstariji materijalni ostaci pripadaju kasnoj fazi kulture polja sa žarama **kasnog brončanog doba**; 11.-10. st. p.n.e. (arheološka zona Veliko polje-Trnovača-Berezine, arh nalazište Bobovača i dr.) i **sopotskoj kulturi** (4. tisućljeća p.n.e, arheološko nalazište Lenije kod Macuta). U antičko doba područje je dio rimske provincije Panonija sve do propasti Rimskog Carstva. U 6. st., pristižu Slaveni i Avari. U 8. st. područje je pod nadzorom franačkog markgrofa, ali je dio upravne oblasti s domaćim knezom. Smatra se da je ovo područje postalo dio hrvatskog kraljevstva pod vladavinom kralja Tomislava. Nakon nestanka dinastije narodnih kraljeva i sklapanja personalne unije s Ugarskim kraljevstvom 1102. područje je dio ovog kraljevstva. Naselje Čađavica se prvi put spominje u 13. st. Za vrijeme osmanskih ratova područje je pod turskom okupacijom te biva oslobođeno krajem 17. st. Habsburška monarhija je u novooslobođenim krajevima prodavala zemlju velikašima koji su se smjenjivali u upravljanju ovim dobrima. Na području današnjeg LAG-a nalazio se dio virovitičkog i dio voćinskog vlastelinstva, a poljoprivredno dobro-pustara Višnjica prvi put se spominje u 19. stoljeću. Gospodarski zamah se povećava nakon prolaska željeznice (Čađavica, 1894.), koja se spajala St.Lorincz (Mađarska), preko mosta na Dravi, Slatinu i Našice. Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije slabe gospodarske i druge veze s Mađarskom, povlači se dio kapitala, a područje počinje stagnirati. Kolonizacija Slavonije sustavno se provodila od početka 20.st. Velika vlastelinstva su likvidirana nakon 1932. na način da im je smanjena površina za 50% koje su podijeljene stanovnicima iz pasivnih krajeva, prije svega solunskih dobrovoljaca, uglavnom srpskog stanovništva. Nakon 1945. u promijenjenom pravnom sustavu područje se nastavlja gospodarski razvijati. Krajem 80-tih uspon srpskog nacionalizma, osnivanje prvih demokratskih stranaka i težnja naroda dovodi do odcjepljenja Republike Hrvatske. U Domovinskom ratu najznačajnije bitke u ovom području su osvajanje slatinske vojarne i očuvanja koridora Podravske magistrale i željezničke pruge tada jedine veze Slavonije s ostatkom Hrvatske. U Domovinskom ratu nad hrvatskim stanovništvom izvršen je masakr 1991. u selima Balinci, Četekovac, Čojlugu i Voćin.

Na brijegu iznad mjesta Voćina nalaze se **ruševine srednjovjekovnog utvrđenog grada**, koji se spominje pod imenom **Athyin**, Othyin (prema imenu obitelji – ogranka roda Aba – koja mu je bila vlasnik u doba Anžuvina). Od 1434.g. grad je u posjedu Gorjanskih, zatim I. Korvina,

od 1508.g. Batthyanyja, a od 1538. do 1687.g. u rukama Turaka. Nakon odlaska Turaka u 17.st. burg je ostao oštećen. Sačuvan je relativno mali dio. **Župna crkva sv. Petra apostola u Čadavici** spominje se još 1334.g. kao "*ecclesia sancti Martini de Zogocha*". Prvobitna crkva je bila gotička. Župa se održala kroz čitavo vrijeme turske vladavine, navodno je bila pretvorena u džamiju, a u 18.st. je barokizirana (1759.g.). Zvonik je prizidan 1778.g. Crkva je jednobrodna građevina s poligonalnim svetištem, prizidanom katnom sakristijom uz sjevernu stranu svetišta i rizalito isturenim zvonikom na pročelju. Manja bazilika Pohoda blažene Djevice Marije velika gotička jednobrodna župna crkva sagrađena u 15.st. bila je nekad franjevačka. Vjerojatno ju je podigao herceg I. Korvin. Crkva ima uzdužno poligonalno svetište s kontraforima uz koje je prislonjen zvonik, pod kojim je sakristija. Općinska zgrada sagrađena je krajem 19.st. kao stambeno-poslovna zgrada obrtnika Teodora Burojevića. U vrijeme II.svj. rata u njoj je bila smještena općinska uprava. Zgrada je visoka prizemnica pravokutnog tlocrta sa dvostrešnim krovom.

Na području LAG-a evidentirana su ukupno **32 kulturna dobra**, od čega je najviše, njih 16, na području Grada Slatine, 3 u općini Čadavica, 4 u općini Nova Bukovica i po 3 u općinama Sopje i 6 u Voćinu. U strukturi kulturnih dobara prevladavaju nepokretna kulturna dobra (87,5%). Na području LAG-a Marinianis se nalazi 38,35% svih nepokretnih kulturnih dobara na području VPŽ.

Od povijesnih građevina koje zahtijevaju posebnu brigu i održivo korištenje ističe se zgrada Stare škole u Slatini u kojoj je, nakon obnove 2009. godine, smješten **Zavičajni muzej Slatina** sa zbirkama prirodne, materijalne i duhovne kulturne baštine, te Zbirka Milka Kelemena i Spomen soba Domovinskog rata. U Slatini je smješten i **Dvorac Drašković** koji ima značajan potencijal za uključenje u turističku ponudu. Dvorac je u privatnom vlasništvu, a njegovu obnovu onemogućuje otežan pristup sredstvima pomoći za unapređenje kontinentalnog turizma. U središtu Slatine je **povijesni kompleks obiteljskog posjeda Schaumburg-Lippe, u kojem je proizveden** jedan od prvih hrvatskih pjenušaca. Posjed se danas koristi kao vinarija i restoran, te nije dovoljno promoviran niti uključen u kulturno-turističku ponudu. Jedini zaštićeni spomenik graditeljske baštine na slatinskom području je **zgrada Žitnice u Gornjem Miholjcu**, koja je u vlasništvu Grada Slatine. Objekt od posebnog značaja na području LAG-a Marinianis je **Ljetnikovac Grofa Draškovića** star 200 godina, smješten na području regionalnog parka Mura-Drava u Noskovačkoj Dubravi. Sakralni objekti na području LAG-a datiraju uglavnom iz novijeg doba (19. i 20. stoljeće), te su važan element identiteta ovog područja. Najznačajniji sakralni objekti obuhvaćaju zaštićene crkve, te kapelice i zvonike.

Tradicijski krznarski obrt Vlatka Gribla nalazi se u središtu Slatine. Obitelj Gribl bavi se štavljem kože i krzna, te krojenjem i šivanjem proizvoda od kože i krzna divljih životinja poput zeca, kune, tvora, manje divlje svinje, lisice, te kože domaćih životinja poput teleće, jareće, janjeće i sl. Poslovni prostor izgleda kao i prije pedeset godina kao jedinstven sklop stambenih i gospodarskih zgrada iz prve polovice 20. st. Radnja ima dva dijela – skladišni i proizvodni dio. U svome radu koriste se tradicijskim metodama i alatom. **Tradicijski užarski obrt** Antuna Kneza jedan je od posljednjih aktivnih u Slavoniji. Sirovinu za izradu užadi Antun Knez je sam pripremao ili je kupovao grebananu konoplju od seljaka ili od posrednika. Osušena konoplja se stupala na stupama, mikala na grebenu, tu su, na taj način su dobili najlošiju kudjelju. Sav materijal se koristio za izradu užadi. Žitnica u Gornjem Miholjcu je prostrana poljoprivredna građevina izgrađena u stilu neogotike. Bila je sastavni dio pustare Višnjica. Poljoprivredno dobro odn. pustara Višnjica prvi put se spominje 1846. g. u dokumentu u kojem grofovi Pejačevići imanje prodaju njemačkoj kneževskoj obitelji Schaumburg-Lippe. Kasnije su vlasnici postali obitelj Drašković koja je vrlo brzo od imanja stvorila jedno od najbogatijih i najrazvijenijih dobara u ovom dijelu Slavonije. U drugoj polovini 20.st. imanje je pod upravom IPK Osijek, a početkom 2005.g. postaje privatno vlasništvo. Žitnica je još uvijek ostala u vlasništvu Grada Slatine. Građevina žitnice je dvokatnica izduženog pravokutnog tlocrta.

Građena je opekom, pokrivena drvenim dvostrešnim krovom sa pokrovom “lastavica” crijepom. Pročelja nisu ožbukana, već su ukrašena stepenastim istacima od opeke, pilastrima sa bazama i kapitelima, te šiljastim neogotičkim lukovima. Unutrašnjost svake etaže je jedinstven prostor. Stropovi su drveni grednici sa vidljivim gredama koje pridržavaju pravilno raspoređeni drveni stubovi sa “rukama”. (Detaljan popis zaštićene kulturno-povijesne baštine po JLS LAG-a nalazi se u Prilogu 2.)

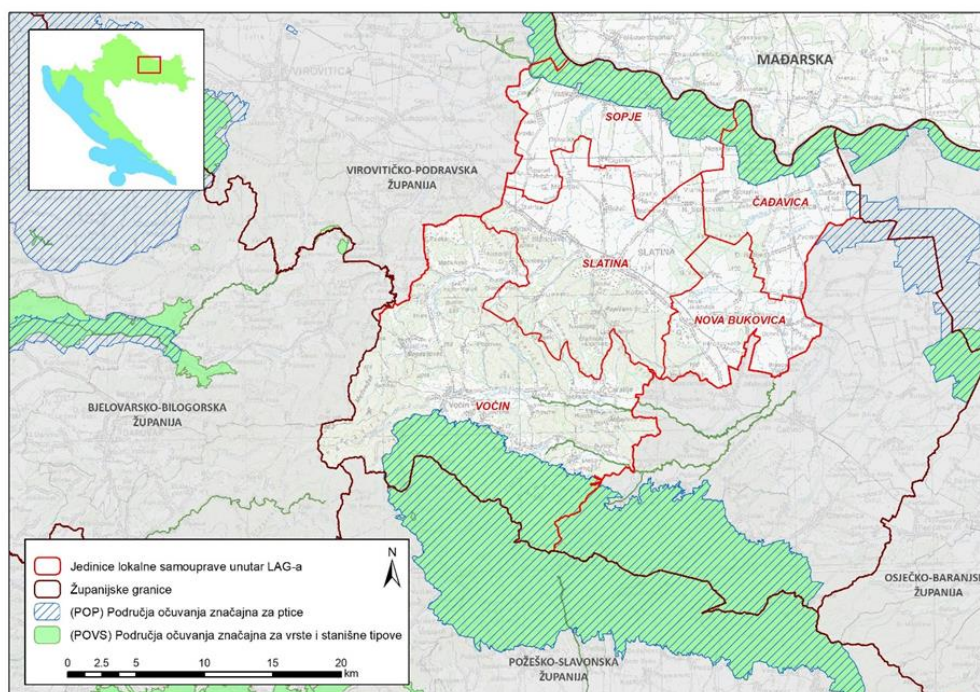
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Čađavica	2	0	0	0	1	1	0
Nova Bukovica	1	0	0	2	0	1	0
Slatina	4	0	0	8	1	0	2
Sopje	0	0	0	10	0	0	0
Voćin	6	0	0	2	0	1	0
Ukupno LAG	13 *navedeno u Prilogu 2	0	0	22 * navedeno u Prilogu 2	2 * navedeno u Prilogu 2	3 * navedeno u Prilogu 2	2 * navedeno u Prilogu 2

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: *Biportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode*

Na području LAG-a niz je objekata zaštićene prirodne baštine, od kojih je po svom statusu najznačajniji **Park prirode Papuk**, čiji dio (18,66 %) obuhvaća dio Općine Voćin. Geološki sastav Papuka je raznolik, osim eruptivnih i metamornih stijena, ima i vapnenaca s nekim

elementima krških pojava. Glavni planinski masiv prstenasto okružuju mlađi, neogeni sedimenti, nastali taloženjem nekadašnjeg Panonskog mora. Na njemu su formirani blagi brežuljci s vinogradima. Autohtoni šumski pokrov također je razmjerno dobro očuvan - hrastove i bukove šume, te panonska šuma bukve i jele u vršnoj zoni. Cijela planina obiluje vodotocima. Unutar Parka na području Voćina nalazi se posebni (šumski rezervat Sekulinačke planine, i spomenici prirode - hrastovi na djedovici (rijetka skupina drveća) i majdan kod Rupnice (geološki).

PP Papuk od 2007. dio je Europske i UNESCO-ove mreže geoparkova. Posebni (šumski) rezervat **Sekulinačke planine** obuhvaća je sastojina bukve i jele, u kojoj se dimenzije pojedinih stabala kreću od 80-100 sm prsnog promjera, a prosječna visina stabala je 37 m. **Hrastovi na lokalitetu Djedovica** imaju status spomenika prirode, stari su preko 400 godina i smatraju se **najstarijim živim organizmima u Slavoniji**. **Posebni (geološki) rezervat Majdan Rupnica je jedini kamenolom na europskom kontinentu, gdje se eruptivni kamen augitni andezit nalazi u iskristaliziranom stanju.** Na području Voćina se nalazi **Arboretum Lisičine** s najvećom zbirkom četinjača – jela, smreka, u Hrvatskoj. Na površini od ukupno 42 hektara raste čak 512 različitih vrsta biljaka iz Europe, Azije i Sjeverne Amerike, uključujući i pravu slavonsku bukovu prašumu te različite kultivare. Arboretum Lisičine nerijetko se koristi i kao učionica na otvorenom. Na sjeveru, područje uz rijeku Dravu, koje administrativno pripada općinama Čađavica i Sopje, dio je **Regionalnog parka Mura-Drava** (6,35% ukupne površine Parka je u LAG-u Marinianis), koji se proteže kroz 5 hrvatskih županija. Park je, također, od 2012. dio Prekograničnog rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav između Hrvatske i Mađarske te dio Europske Amazone.¹ U naselju **Noskovačka Dubrava**, nalazi se **Informacijsko-edukacijski centar**, koji je i sjedište JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološkom mrežom Virovitičko-podravske županije. U Noskovačkoj Dubravi nalazi se i perivoj oko školske zgrade s više vrsta drveća koji je zaštićen kao spomenik parkovne arhitekture. Park u Slatini također je spomenik parkovne arhitekture, s različitim vrstama drveća. Svojim dimenzijama se ističu mamutovac, bukva, lipa i divlji kesten.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godina proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Posebni rezervat	Sekulinačke planine	11.05	1966.	Voćin
Spomenik parkovne arhitekture	Slatina - park iza zgrade skupštine	1.27	1968.	Slatina
Spomenik parkovne arhitekture	Noskovačka dubrava - skupina stabala	1.24	1969.	Čađavica
Spomenik prirode	Majdan - Rupnica	0.50	1948.	Voćin
Park prirode	Papuk	6.402,97	1999.	Voćin
Regionalni park	Mura - Drava	3.583,58	2011.	Sopje
		1.966,69		Čađavica
Spomenik parkovne arhitekture	Slatina - mamutovac	Točka*	1967.	Slatina
Spomenik prirode	hrastovi u Djedovici	Točka*	2004.	Voćin
Ukupno LAG	8			

Izvor: *Biportal*, web portal informacijskog sustava zaštite prirode, *Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*; * Točka – točkasti (pojedinačni) lokalitet

¹ Porječje rijeka Mura-Drava-Dunav čini prvi petodržavni rezervat biosfere Mura-Drava Dunav, obuhvaća područje od 1,0 mln ha, a zeleni pojas je dug 700 km. Zbog nevjerojatne bioraznolikosti naziva se Europska Amazona.

SCI područja² NATURA 2000 u LAG-u Marinianis zauzimaju 12.369,68 ha ili 16,55% površine LAG-a, a SPA područja³ zauzimaju površinu od 12.443,48 ha ili 16,65% površine. S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom preklapaju zaštićena površina NATURA 2000 u LAG-u Marinianis iznosi 12.533,83 ha ili 16,77%. Močvarna područja uz rijeku Dravu su značajna za gniježđenje mnogih vrsta ptica: divlje patke, gnjurci, crne liske i dr. (npr. Predrijevačka i Sopjanska bara u općini Sopje).

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Promet: Cestovni promet je najznačajniji oblik prometa za povezivanje LAG-a s ostalim dijelovima Županije i Hrvatske. Najznačajnije su državne ceste DC2; GP Dubrava Križovljanska (granica RH/Slovenija)-Koprivnica-Virovitica (DC5)-Sveti Đurađ (DC5)-Našice-Osijek-Vukovar-Ilok (GP Ilok (granica RH/Srbija, DC34 Slatina (DC2/DC69)-Donji Miholjac-Josipovac (DC2) i DC 69; Slatina (DC2/DC34)-Voćin-Šušnjari-Kamenska (DC38). Područje LAG-a nedovoljno je povezano autocestama i brzim cestama s okruženjem. Prioritetna je izgradnja Podravske brze ceste, koja se planira desetljećima i čija je izgradnja započela. Zbog nedovoljne izgrađenosti javnih cesta, postojeće su prometno zagušene te predstavljaju povećanu opasnost za sudionike u prometu. Prometna izoliranost je prisutna i unutar samog LAG-a, nedovoljna je povezanost naselja javnim autobusnim linijama pa je potrebno održivom mobilnosti povezati njegove pojedine dijelove, osobito brdske, sa Slatinom. Najbliža je zračna luka Pečuh (RM) udaljena 75 km i Osijek, udaljena oko 100 km. Na području Grada Slatine i četiri susjedne općine nalaze se poljoprivredna uzletišta od kojih se koristi jedino u Čađavici za panoramske letove. Željeznički promet na području LAG-a se odvija se regionalnom željezničkom prugom R202 Varaždin-Koprivnica-Virovitica-Osijek-Dalj, a pojedini cestovno-željeznički prijelazi imaju zastarjelu svjetlosno-zvučnu signalizaciju. Ova se željeznička pruga u Koprivnici spaja s paneuropskim koridorom V.b te se, na taj način, područje prometno povezuje sa srednjom Europom. Zbog izostanka ulaganja u proteklih 30 godina, željeznička infrastruktura je u lošem stanju. **Informacijsko-komunikacijski sustav:** Područje LAG-a je pokriveno telekomunikacijskom infrastrukturom, no još nije ostvarena pokrivenost LAG-a brzom širokopojasnom infrastrukturom. Sve JLS su pokrivene poštanskim uredima. **Energetika:** Prijenosna i distributivna mreža električne energije pokriva cijeli prostor LAG-a, a kvaliteta energetskeg sustava je povećana nakon realizacije više državnih investicija. Pokrivenost stanovništva opskrbom električne energije je do 100%. Ulaganja u postrojenja za pridobivanje energije iz OIE značajna su te je izgrađena kogeneracija na biomasu (Voćin i Slatina), bioplinska postrojenja (2) na području Slatine te jedna solarna elektrana (Slatina1). U izgradnji su dvije solarne elektrane (Slatina) i geotermalno postrojenje (Čađavica) **Vodoopskrbni sustav** „Slatina“, bazira se na zahvatu iz crpilišta Medinci kapaciteta 99 l/s, postojećoj vodospremi „Slatina“ (V=1.000 m³) opskrbljuje sva naselja Grada Slatine, osim prigradskih naselja Ivanbrijeg, Golenić i Lukavac. Naselja općina Sopje, Čađavica, Nova Bukovica, koriste dva vodoopskrbna sustava (vodoopskrbni sustav Slatina i vodoopskrbni sustav općinskih područja). Vodoopskrbni sustav Voćin, sa kaptazom izvora Sobunar kapaciteta oko 17 l/s, kojom su obuhvaćena i pokrivena vodovodnom mrežom sva naselja u općini osim naselja Dobrić, Đuričić, Gornji Meljani, Kuzma, Lisičine, Rijenci, Sekulinci, Smude i Popovac. Prosječna pokrivenost kućanstava vodoopskrbnom mrežom varira te je veća u gradskim i prigradskim naseljima. **Odvodnja:** Javna odvodnja je izgrađena u Slatini. U fazi

² Engl SCI hrv. POVS – područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove, odnosno područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih tipova od interesa za Europsku uniju, DZZP

³ Engl SPA, hr. POP – područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti, DZZP

izgradnje je u općinama Čađavica, Nova Bukovica i Voćin, a u općini Sopje ne postoji sustav javne odvodnje. U tijeku su pripremni radovi potrebni za rekonstrukciju postojećeg sustava odvodnje Grada Slatine s prigradskim naseljima Medinci, Sladojevci, Kozice, Bakić, Markovo i Novi Senkovac. **Gospodarenje otpadom:** Na području Županije nije sagrađen županijski centar za gospodarenje otpadom, a u planu je izgradnja infrastrukture do 2027. godine (kompostana, sortirница i dr.). Trenutno je u funkciji odlagalište komunalnog otpada Radosavci u Slatini. Komunalni otpad iz općina Čađavica, Nova Bukovica, Sopje i Voćin odvozi se na odlagališta izvan područja Županije. Grad Slatina ima sagrađeno reciklažno dvorište, a mobilna reciklažna dvorišta posjeduju Čađavica, Nova Bukovica i Sopje, dok ga Općina Voćin planira nabaviti. Na području LAG-a niska je stopa odvojenog prikupljanja otpada i ona iznosi 12,9% u Slatini, a najmanja je u Novoj Bukovici 3,4%. Na području LAG-a vidljiv je nedostatak komunalne infrastrukture potreban za kvalitetan razvoj lokalne zajednice, posebno vezano za gospodarenje otpadom, stoga je značajno razvijati svijest stanovnika o potrebi jačanja zaštite okoliša te očuvanju prirodnih razvojnih resursa.

Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	n/p
Državna cesta	Km	70,65
Županijska cesta	Km	115,09
Lokalna cesta	Km	87,71
Nerazvrstana cesta	Km	115,83
Željeznička pruga	Km	22,2
Biciklističke staze	Km	161
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p
Ostale zračne luke	Broj	n/p
Morske luke	Broj	n/p
Riječne luke	Broj	n/p
Elektr. ener. kablovi	Km	279,19
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	108,06
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	0,49
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	0
Plinovod	Km	0
Vodovod	Km	353,8
Kanalizacija	Km	77,5
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	0
Centri za gospod. otpadom	Broj	0
Pretovarni centri	Broj	0

Izvor: LAG Marinianis

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Obrazovanje: Usluge dječjeg vrtića dostupne su u svim JLS osim u Novoj Bukovici gdje je izgrađen vrtić te je u fazi uvođenja u funkciju. Osnovnoškolsko obrazovanje je organizirano u svim općinama, dok je srednjoškolsko obrazovanje dostupno u Slatini, u kojoj se nalaze 2 srednje škole; Industrijsko-obrtnička škola i Srednja škola Marka Marulića, koje pružaju obrazovanje za niz različitih zanimanja, kao i priprema za nastavak obrazovanja u visokoškolskim ustanovama (program opće gimnazije, ekonomski smjer i sl.). Programi cjeloživotnog obrazovanja su dostupni u Pučkom otvorenom učilištu (PUO) Slatina (različite dokvalifikacije, prekvalifikacije, osposobljavanja, usavršavanja, obrazovanje odraslih). Na području LAG-a Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti ima dislocirani studij Ranoga i Predškolskoga odgoja i obrazovanja u

Slatini. **Kultura:** U gradu Slatini se nalazi kazalište, kino dvorana, muzej i jedna knjižnica (osim prostora knjižnice i čitaonice posjeduje multimedijalnu dvoranu i izložbeno-galerijski prostor) koji pružaju svoje usluge stanovnicima šireg područja, odnosno grada Slatine i općina koje mu gravitiraju. Zavičajni muzej Slatina čuva različite zbirke, a osim stalnog postava ima Spomen sobe Domovinskom ratu, Mirku Kelemenu i Sobu sporta, posvećenu razvoju sporta u slatinskom kraju i mnogobrojnim nagrađivanim sportašima. Kino u Slatini je obnovljeno te predstavlja jedino suvremeno kino u Županiji. U Slatini djeluje i Radio postaja Slatinski informativni centar koja pruža zabavno-informativne sadržaje lokalnom stanovništvu. Kulturne programe organizira POU Slatina u suradnji s različitim kulturno umjetničkim udrugama, od kojih je najznačajnija Gradsko pjevačko društvo „Zrinski“. Najznačajnija kulturna manifestacija su „Dani Milka Kelemena“, koja ima obilježja međunarodnog glazbenog događanja. **Zdravstvo:** Primarna zdravstvena zaštita osigurana je na području cijelog LAG-a, putem ambulanti unutar ispostave Slatina Doma zdravlja VPŽ. Nema organizirane javne pedijatrijske i ginekološke javne ambulante niti u jednoj Općini, jedino pedijatrijske i ginekološke ambulante ima Grad Slatina. Zdravstvena skrb je najbolje organizirana na području Grada Slatine, gdje osim javnih se nalazi i niz privatnih ordinacija (20-tak). Ljekarne se nalaze u Slatini (3), Čađavici (1) i Voćinu (1). Na području LAG-a svoje usluge pruža 6 patronažnih sestara. Sekundarnu zdravstvenu skrb pruža Opća bolnica u Virovitici i Klinički bolnički centar u Osijeku. U Slatini se nalazi ispostava Zavoda za hitnu medicinu VPŽ te ispostava Zavoda za javno zdravstvo VPŽ. **Socijalna skrb** je nedostatna. Domovi za starije i nemoćne (3) nalaze se u gradu Slatini, gdje se nalazi i ispostava Zavoda za socijalnu skrb putem koje stanovnici u potrebi ostvaruju svoja prava. Na području LAG-a postoje i udomiteljske obitelji (43 obitelji koje pružaju usluge odraslima i 17 obitelji koje pružaju usluge djeci) koje pružaju usluge socijalne skrbi starima i nemoćnima. **Sport i rekreacija:** Iako je tradicija bavljenja sportom na području LAG-a veoma duga, a brojni su i sportaši koji su postizali vrhunske rezultate na nacionalnim i međunarodnim natjecanjima, sportska infrastruktura je skromna. Sportske dvorane se nalaze u Slatini. Na području LAG-a nalazi se 30 otvorenih sportskih građevina, od kojih je većina nogometnih igrališta. **Vatrogastvo** na području LAG-a organizirano je unutar Vatrogasne zajednice Virovitičko-podravске županije. Grad Slatina ima Javnu vatrogasnu postrojbu te niz dobrovoljnih vatrogasnih društava (DVD). U ostalim JLS vatrogastvo se oslanja na DVD. Sve JLS imaju vatrogasne domove. Području LAG-a nedostaje društvena infrastruktura, posebno ona usmjerena potpori radu udruga i društvenoj inkluziji te sportsko-rekreacijska, stoga ju je potrebno dalje razvijati radi poboljšanja kvalitete života stanovnika i razvoj turističkih sadržaja u području.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	43
Kazališta	Broj	1
Kino dvorane	Broj	1
Knjižnice	Broj	1
Muzeji	Broj	1
Vatrogasni dom	Broj	7
Ambulanta	Broj	13
Dom zdravlja	Broj	1
Bolnica	Broj	0
Vrtići	Broj	6
Ostali predškolski objekti	Broj	1
Osnovne škole	Broj	24
Srednje škole	Broj	2
Sportske građevine (zatvorene)	Broj	3

ne uključujući školske dvorane		
Sportske građevine (otvorene)	Broj	30
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	0
Dom za starije i nemoćne	Broj	3
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	0

Izvor: LAG Marinianis

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

Prema indeksu razvijenosti Grad Slatina se nalazi u 4. skupini razvijenosti (97,830% od prosjeka RH), a sve općine se nalaze u 1. skupini odnosno pripadaju **najnerazvijenijem području Republike Hrvatske**. Najnerazvijenija je Općina Sopje koja ima indeks razvijenosti 89,395% od prosjeka RH. Od pokazatelja koji se koriste pri formiranju indeksa razvijenosti **posebno je nepovoljan indeks broja visokoobrazovanog stanovništva u radno sposobnoj populaciji**. Na području LAG-a povećan je broj poduzetnika-pravnih osoba u periodu 2018.-2020. za 15 ili 5,05%. Prema broju registriranih tvrtki najznačajnije djelatnosti su iz sektora trgovine, poljoprivrede i šumarstva te prerađivačke industrije, a prema broju zaposlenih najznačajnija je prerađivačka industrija. U istom razdoblju povećao se i broj obrta za 8,75%, a prevladavaju uslužni obrti (79,05%).

Na području LAG-a, potporna poduzetnička infrastruktura je izgrađena ili se gradi na području Grada Slatine (6 poduzetničkih zona su u funkciji), Čađavici (industrijska zona u funkciji), Voćinu (nije u funkciji), Novoj Bukovici (2 u gradnji) i Sopju (5 u gradnji). Poduzetnički inkubator Slatina (sadrži ured s kreativnim studiom i opremom za krojenje i šivanje-u funkciji i ima više korisnika). Inkubator je dio Mreže inkubatora VPŽ. U Slatini se nalazi i Gradska razvojna agencija (GRAS). Na području Čađavice spremna je dokumentacija sa građevinskom dozvolom za izgradnju Regionalne klaonice sa rasjekaonicom mesa i hladnjačom koja se planira izgraditi iz EU fondova.

Šumarstvo: Šume se najvećim dijelom prostiru uz obale rijeke Drave i na brdskom području LAG-a, južno od Slatine. Dominiraju šumske zajednice hrasta lužnjaka, jasena te šumske zajednice vrbe i topole te predstavljaju sirovinsku bazu drvoprerađivačke industrije. **Poljoprivreda je najznačajnija gospodarska grana** te je osnova razvoja prehrambene prerađivačke industrije. Na području LAG-a su registrirana 1.642 poljoprivredna gospodarstva. Najviše ih je registrirano na području Grada Slatine 699 (42,57%) i Općine Sopje 360 (21,92 %). U strukturi prevladavaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) kojih ima 1.520 (92,57 %). Ekološkom poljoprivredom bavi se 98 PG-ova (5,98%). Najviše registriranih ekoloških proizvođača je u Slatini (33) i Voćinu (21). PG-ova, čija je EVPG veća od 8.000 EUR-a, na području LAG-a je 685 ili 41,72 % (PG-ova s EVPG od 100.000 ili više eura je 36 ili 2,19 %). Za područje LAG-a od najveće je važnosti stavljanje u funkciju sveg raspoloživog poljoprivrednog zemljišta, što uključuje i dodjelu poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu RH PG-ovima. Programe raspolaganja koji su dobili suglasnost nadležnog Ministarstva imaju Čađavica, Nova Bukovica i Sopje te se provode javni pozivi radi dodjele poljoprivrednog zemljišta PG-ovima. U strukturi poljoprivrednog zemljišta većinom su oranice (92,70%) na kojima se uzgajaju različite ratarske i povrtne kulture. Područje je pogodno za uzgoj duhana, koji se najviše uzgaja na području Nove Bukovice, Slatine i Sopja. Na ovom prostoru uzgaja se duhan koji se prerađuje u pogonima tvrtke Agroduhan d.o.o. u Slatini i koji ima poslovne odnose s nizom PG-ova od kojih otkupljuje sirovinu. U cilju optimiziranja proizvodnje na području Općine Čađavica u tijeku je provedba pripremnih radnji za izgradnju sustava navodnjavanja Čađavica (2.145 ha), a nositelj projekta bit će Županija. Područje je još uvijek stočarski kraj sa značajnim brojem goveda koja se koriste za proizvodnju mesa i mlijeka. Sirovo

mlijeko otkupljuje Dukat d.d., a postoji mogućnost organiziranog otkupa za potrebe sirane koja se uskoro otvara u Virovitici. Na području LAG-a moguće je proizvoditi proizvode visoke dodane vrijednosti jer su registrirane **unutar područja za proizvodnju proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla (slavonski med, slavonski kulen, slavonska kobasica).**

Na području **Slatine je proizveden jedan od prvih hrvatskih pjenušaca 1864. godine.** Iz tog doba je sačuvan vinski podrum i drvene bačve. Tradicija proizvodnje vina na području LAG-a nije dovoljno valorizirana u svrhu jačanja turističke ponude, što se očituje u nedostatnoj promidžbi i brendiranju i manjku turističkih sadržaja vezanih za vinski turizam.

Prerađivačka industrija je najvećim dijelom smještena na području Grada Slatine koji ima dugu industrijsku tradiciju. Najznačajnija je prerada poljoprivrednih proizvoda za koju se sirovina nabavlja sa šireg područja (proizvodnja mesa i mesnih prerađevina, prerada duhana, prerada i pakiranje voća i povrća) te primarna prerada drva. Preradbeni kapaciteti, osim u Slatini, nalaze se u Voćinu (uglavnom perada drveta), Čađavici (uglavnom prerada povrća), u kojoj posluje obrt Organica Vita koji se bavi ekološkom proizvodnjom ljekovitog bilja (kamilica, konoplja) i uljarica (uljna tikva), te preradom i proizvodnjom hladno prešanih ulja, namaza i proteina.

Turizam kao gospodarska djelatnost na području LAG-a nije razvijen. Prema Indeksu turističke razvijenosti Slatina i Sopje su svrstane u III. kategoriju, a ostale JLS u IV. kategoriju. Najznačajniji objekt je agro-turističko imanje Višnjica u sklopu kojeg se nalazi hotel, restoran, farma i ergela. Objekt je nastao modernizacijom nekadašnje „Pustare Višnjica“ koja je bila gospodarsko dobro. Uspjeh Višnjice pokazatelj je smjera u kojem bi razvoj turizma trebao ići – razvoj atrakcija na temelju kulturno-povijesne i prirodne baštine područja uz razvoj gastroponude. Dodatno, s obzirom da se slatinsko područje afirmiralo kroz sport, postoji mogućnost i razvoja turističke ponude i na ovim temeljima (sport, rekreacija). Također postoje osnove i za razvoj vjerskog turizma (hodočašća Majci Božjoj Voćinskoj). U svrhu očuvanja baštine (ali i povećanja atraktivnosti područja) održavaju se, u Gradu Slatini, kulturne manifestacije od kojih su najpoznatije Međunarodni glazbeni festival Dani Milka Kelemena, Slatinska smotra folklor. Na području općina LAG-a posjećenošću se ističu Kestenijada u Voćinu, Dravsko proljeće u Sopju i dr.

Ostale djelatnosti: Na području LAG-a je sjedište Slatinske banke d.d., koja je osnovana 1994. godine izdvajanjem iz PBZ d.d. Banka ima većinu poslovnica i bankomata na području VPŽ I Osječko-baranjske županije. Ona financijski prati lokalno stanovništvo i poduzetništvo. U vlasničkoj strukturi Banke značajan je udjel privatnog kapitala.

Za daljnji gospodarski razvoj područja, potrebna su ulaganja u modernizaciju te unapređenje proizvodnje i povećanje kvalitete prerade poljoprivrednih proizvoda. Potrebno je jačati razvoj turizma, njegovo povezivanje sa poljoprivredom, a posebno jačati očuvanje okoliša. Potrebno je jačati zanate i malu proizvodnju sa lokalnim identitetom. LAG treba pružiti potporu jačanju ljudskih resursa u povećanju dodane vrijednosti proizvodnje, zelenoj i digitalnoj tranziciji, otpornosti na klimatske promjene i dr. LAG treba pružiti potporu razvoju i očuvanju tradicionalnih djelatnosti, znanja i vještina te jačati prepoznatljivost područja, poticati umrežavanje i suradnju dionika te razvoj inovativnih pristupa poduzetništvu.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a

JLS	Razvoj na skupina prema IR	Indeks razvijenost i JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Čađavica	1.	90,434	2.149,08	203,18	0,3474	82,73	141,2	0,0433
Nova Bukovica	1	91,110	2.571,53	194,56	0,3433	78,21	129,7	0,0521
Slatina	4	97,830	2.969,89	201,15	0,2656	89,28	97,0	0,1443

Sopje	1	89,395	2.010,41	163,56	0,3707	84,23	135,6	0,0304
Voćin	1	88,955	1.669,70	181,49	0,4260	80,61	42,9	0,0535
Ukupno LAG*	n/p	n/p	2.274,12	188,79	0,3506	415,06	83,01	0,06472

Izvor: MRRFEU, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.),

Napomena: *Prosjek

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	332	0	1042	42	101	191	188	58	56	12	2	1	60	13	0	28	18	4	14	0	0	4180
2019.	362	0	1006	17	95	77	205	61	63	11	1	1	68	15	0	33	19	5	11	0	0	4069
2020.	331	0	857	22	97	73	206	70	69	11	0	1	70	14	0	29	23	4	11	0	0	3908

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	47	0	48	10	2	22	66	15	13	5	1	1	35	1	0	4	4	2	6	0	0	282
2019.	49	0	48	9	2	19	65	17	12	4	1	1	40	2	0	3	3	1	6	0	0	279
2020.	53	0	50	12	2	22	65	16	15	4	1	1	39	3	0	3	4	1	6	0	0	297

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	104	179	277
2019.	104	179	283
2020.	115	184	299

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						Od toga broj ekoloških proizvođača
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druge pravna osoba i ostalo	
Čađavica	254	9	11	7	1	2	20
Nova Bukovica	150	6	6	1	0	1	12
Slatina	647	26	8	13	1	4	33
Sopje	345	4	2	8	1	0	12
Voćin	124	4	1	5	1	0	21
Ukupno LAG	1520	49	28	34	4	7	98

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Čađavica	71	71	28	54	21	9
Nova Bukovica	64	37	10	16	10	12
Slatina	295	164	60	105	19	4
Sopje	104	68	41	77	48	7
Voćin	65	18	16	12	9	4
Ukupno LAG	599	358	155	264	107	36

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište
Čađavica	5803,31	58212	47,39	47,48	0,02	n/p	31,57	5676,85	1452,93
Nova Bukovica	4237,57	1996	27,58	66,98	1,37	n/p	3,96	4137,68	1801,76
Slatina	6092,11	4539	120,67	177,85	81,41	n/p	52,91	5659,27	6959,99
Sopje	8271,08	3661	35,98	57,39	0,18	n/p	12,24	8165,29	1195,09
Voćin	2702,63	2204	309,58	77,54	0,91	n/p	824,48	1490,12	20509,44
Ukupno LAG	27106,7	70612	541,2	427,24	83,89	n/p	925,16	25129,21	31919,21

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.*

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo	Ovca	Koza	Konj	Svinja	Perad	Magarac	Pčela (pčelinje zajednice)
Čađavica	807	509	22	53	2217	4872	0	120
Nova Bukovica	113	637	16	11	863	4072	0	570
Slatina	227	2.128	37	47	3438	79813	2	2966
Sopje	2.183	688	22	43	4127	9773	0	0
Voćin	1.639	8633	801	1	689	2855	1	2331
Ukupno LAG	4.969	12.595	898	155	11.334	101.385	3	5.987

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede*

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.*						2020.*					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Čađavica	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Nova Bukovica	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Slatina	1.364	804	560	5.015	2.511	2.504	1.031	520	511	3.619	1.839	1.780	504	290	214	1.304	655	649
Sopje	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Voćin	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Ukupno LAG	1.364	804	560	5.015	2.511	2.504	1.031	520	511	3.619	1.839	1.780	1.364	804	560	5.015	2.511	2.504

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Čađavica	1	3	4	8	8	16	2	6	8	3	5	8	4	5	9	4	11	15	5	9	14	9	14	23	14	11	25	4	2	6	128
Nova Bukovica	0	2	2	2	3	5	2	7	9	5	5	10	3	6	9	4	2	6	2	9	11	7	13	20	8	5	13	4	1	5	90
Slatina	12	25	37	48	59	107	35	44	79	26	39	65	37	28	65	40	44	84	32	33	65	35	52	87	58	55	113	54	18	72	774
Sopje	5	6	11	7	9	16	5	8	13	4	10	14	4	5	9	4	9	13	9	13	22	12	12	24	16	12	28	7	1	8	158
Voćin	10	10	20	15	18	33	6	14	20	4	17	21	4	19	23	7	23	33	15	18	33	8	23	31	18	20	38	3	1	4	256
Ukupno LAG	28	46	74	80	97	177	50	79	129	42	76	118	52	63	115	59	89	151	63	82	145	71	114	185	114	103	217	72	23	95	1406

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>), stanje 12/2020.

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																													ukupno				
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž		U	M	Ž	U
Čađavica	5	0	5	35	13	48	25	18	43	40	25	65	32	31	63	44	21	65	59	27	86	35	21	56	35	7	42	6	4	10	11	4	15	498
Nova Bukovica	2	1	3	13	11	24	38	21	59	34	25	59	32	12	44	30	18	48	38	9	47	25	9	34	18	5	23	1	3	4	0	0	0	346
Slatina	16	3	19	134	107	241	301	241	542	335	242	577	289	246	535	284	254	538	310	274	584	311	239	547	204	93	297	79	30	109	2	2	4	3993
Sopje	3	3	6	30	16	46	52	14	66	42	20	62	56	18	74	53	22	75	66	11	77	53	11	64	38	6	44	26	0	26	21	3	24	564
Voćin	8	6	14	41	17	58	49	23	72	50	7	57	38	9	47	27	15	42	36	12	48	24	6	30	15	5	20	5	2	7	1	2	3	398
Ukupno LAG	34	13	47	253	164	417	465	317	782	501	319	820	447	316	763	438	330	768	509	333	842	448	286	731	310	116	426	117	39	156	35	11	46	5799

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2011.

1.3. Demografske značajke područja LAG-a

Prema podacima iz Popisa stanovništva iz 2021. nastavljen je trend opadanja broja stanovnika u svim JLS unutar obuhvata LAG-a Marinianis. Broj stanovnika se, između 2 popisa stanovništva, smanjio za čak 18,23%. 2021. na području LAG-a je živjelo 18.126 stanovnika. Prema popisu stanovništva RH iz 2021., na području LAG Marinianis živjelo je 26,1% ukupnog stanovništva VPŽ, odnosno 0,5% stanovništva Hrvatske. Također u odnosu na 2011. smanjila se i prosječna gustoća naseljenosti na 24,26 st/km². Najveća gustoća naseljenosti je na području Slatine 68,8 st/km², a u Voćinu je gustoća naseljenosti najmanja i iznosi 6,41 st/km². Iz toga je vidljivo da je stanovništvo koncentrirano u urbanoj sredini, dok je veći dio područja LAG-a Marinianis slabije naseljen. Na području LAG-a vlada visoka nezaposlenost. Najveći broj nezaposlenih je u Slatini i Voćinu, a posebno zabrinjava veliki broj nezaposlenih do 29 godina starosti kojih ima 380 ili 27,03%.

Smanjenje broja stanovnika, nizak vitalni indeks i sve veća prosječna starost stanovništva ukazuju na **sve izraženiji problem depopulacije**, zbog čega je moguće očekivati probleme s radnom snagom i za održavanje gospodarskih aktivnosti u postojećem obujmu.

Na području LAG-a živi 16.455 stanovnika hrvatske nacionalnosti (90,78 %). Najbrojnija je srpska nacionalna manjina koja čini 7,14 % stanovništva LAG-a. Najmanja zastupljenost srpske nacionalne manjine je na području općine Voćin (ispod 5 %) gdje živi 90 stanovnika srpske nacionalnosti ili 4,75 %.

Na području LAG-a Marinianis registrirano je 167 organizacija civilnog društva (OCD, udruga), od tog 100 ili 59,88% na području Grada Slatine. U općinama prevladavaju lovačka i dobrovoljna vatrogasna društva te nogometni klubovi. U Slatini, također, veliki je broj organizacija civilnog društva koje se bave sportom i/ili rekreacijom. Ipak daleko je više OCD-a, nego u općinama, koje se bave i drugim aktivnostima ili zastupaju interese pojedinih grupa stanovnika (žene, mladi, poljoprivredni proizvođači i slično). OCD-i, najviše kulturno-umjetnička društva nositelji su zajedništva, očuvanja tradicije, lokalnog identiteta i folklor kroz organizaciju i promociju kulturnih manifestacija. Najznačajnije kulturne manifestacije u čijoj organizaciji sudjeluju i OCD-i s područja LAG-a je međunarodni glazbeni festival Dani Milka Kelemena, smotre folklor od kojih je najpoznatija Dravsko proljeće (Sopje) i druge pučke svečanosti. Udruge, većinom, nemaju kapacitete za druge izvore financiranja izuzev lokalnih i regionalnog proračuna, svoje programe i aktivnosti uglavnom provode volonterski. Svojim aktivnostima uglavnom zadovoljavaju potrebe članstva, manji broj udruga zadovoljava i neke važne društvene i socijalne potrebe lokalne zajednice.

Jačanje kapaciteta udruga, jednako kao i drugih ljudskih kapaciteta područja, ključno je za daljnji razvoj područja LAG-a, posebno radi odlaska mladih te obrazovanih stanovnika što ugrožava ukupan socioekonomski razvoj. Starenjem stanovnika gube se tradicionalna znanja i vještine kao i identitet područja. Primjerice, udruge su često nositelji brojnih kulturnih manifestacija LAG-a koje mogu postati turističke atrakcije. Društvenu infrastrukturu potrebno je razvijati sukladno i potrebama udruga za što kvalitetniji rad i veći doprinos ukupnom razvoju. Umrežavanje, međusektorsko, sektorsko i međugeneracijsko povezivanje razvojnih dionika područja, u čemu potporu mogu pružiti OCD-i, neophodno je za održiv i otporan razvoj lokalne zajednice.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	
Čađavica	6,4	9,6	25,88	18,65	24,8	51,7	44,1
Nova Bukovica	9,03	6,27	16,37	27,45	55,2	22,9	43,4
Slatina	8,76	9,65	12,42	14,86	70,5	64,9	40,7
Sopje	6,03	10,02	18,96	22,14	31,8	45,2	43,5
Voćin	15,11	13,71	6,71	13,71	225,2	100	33,1
Ukupno LAG	199	179	311	303	64,0	59,1	40,7

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ⁴			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
										Svega			Stručni studij ⁵			Sveučilišni studij ⁶			Doktorat					
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U
Čađavica	13	58	71	655	1422	2077	3165	2624	5789	739	781	1520	293	275	568	441	504	945	5	2	7	3	2	5
Nova Bukovica	4	5	9	195	299	494	420	278	698	36	32	68	23	18	41	13	14	27	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Slatina	2	13	15	141	221	362	376	228	604	28	37	65	12	19	31	16	17	33	1	n/p	1	n/p	n/p	n/p
Sopje	2	12	14	283	365	648	440	307	747	38	39	77	26	17	43	12	22	34	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Voćin	10	30	40	280	315	595	378	261	639	47	47	94	19	22	41	28	25	53	n/p	n/p	n/p	1	n/p	1
Ukupno LAG	31	118	149	1554	2622	4176	4779	3698	8477	888	936	1824	373	351	724	510	582	1092	6	2	8	4	2	6

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu), 2021.

⁴ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije⁵ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.⁶ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

LAG Marinianis nakon odrađenih više od 30 aktivnosti na terenu u vidu animacijskih radionica, prezentacija i sastanaka s lokalnim dionicima kako bi se stanovništvo LAG-a upoznalo s funkcioniranjem Programa ruralnog razvoja RH i samog djelovanja LAG-a

LAG „Marinianis“ je 2018. godine započeo s raspisivanjem Natječaja. Iz Programa ruralnog razvoja, a prema Lokalnoj razvojnoj strategiji LAG-a 2014.-2020. (uključujući i prijelazno razdoblje 2021. i 2022.), u proteklom programskom razdoblju raspisano je ukupno 6 LAG Natječaja kako slijedi: a) 1. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 2.2.1. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, a koji je sukladan TO 6.3.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 2.121.882,00 HRK (281.622,14 EUR) na kojemu je odobreno 19 projekata od strane LAG-a i od strane APPRRR-a; b) 1. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 3.1.1. „Poboljšanje društvene infrastrukture i proširenje lokalnih temeljnih usluga“, a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 2.820.749,31 HRK (374.341,94 EUR) na kojemu je odobreno 5 projekata od strane LAG-a, te je svih 5 prijavitelja odustalo prije odobrenja od strane APPRRR-a; c) 2. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 3.1.1. „Poboljšanje društvene infrastrukture i proširenje lokalnih temeljnih usluga“, a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 2.933.388,81 HRK (389.327,60 EUR) na kojemu je odobreno 5 projekata od strane LAG-a, a 4 su odobrena projekta od strane APPRRR-a; d) 3. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 3.1.1. „Poboljšanje društvene infrastrukture i proširenje lokalnih temeljnih usluga“, a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 730.000,00 HRK (96.887,60 EUR) na kojemu je odobren 1 projekt od strane LAG-a i od strane APPRRR-a; e) 2. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 2.2.1. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, a koji je sukladan TO 6.3.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 3.171.798,00 HRK (420.969,94 EUR) na kojemu je odobreno 28 projekata od strane LAG-a i od strane APPRRR-a, 2 prijavitelja su odustala od potpore; f) 4. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 3.1.1. „Poboljšanje društvene infrastrukture i proširenje lokalnih temeljnih usluga“, a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 80.321,59 EUR, koji je poništen; g) Ponovljeni 4. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Marinianis“ za TO 3.1.1. „Poboljšanje društvene infrastrukture i proširenje lokalnih temeljnih usluga“, a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020., ukupne alokacije 80.321,59 EUR koji je u tijeku;

LAG „Marinianis“ raspisao je 100% alokacije sredstava iz podmjere 19.2. kako slijedi: Na ukupno dva Natječaja za tip operacije 2.2.1. (sukladan TO 6.3.1) alocirano je 5.293.680,00 HRK (702.592,08 EUR). Ukupno 45 subjekata s područja LAG-a registriranih kao SOPG/OPG/Obt s primarnom djelatnosti poljoprivrede ostvarilo je potporu u iznosu 15.000,00 EUR – stopostotno financiranje. Na ukupno četiri Natječaja za tip operacije 3.1.1 (sukladan TO 7.4.1) alocirano je 566.536,84 EUR. Ukupno 5 projekata čiji su nositelji jedinice lokalne samouprave u sastavu LAG-a ostvarilo je potporu za projekte društvene namjene – stopostotno financiranje. LAG „Marinianis“ kao partner proveo je dva projekta suradnje kroz Podmjeru 19.3.2 (LAG AKADEMIJA ukupne vrijednosti projekta 144.405,53 i KLUB 7 ukupne vrijednosti 161.999,51 eura). LAG je ostvario opće ciljeve LRS putem specifičnih ciljeva odnosno strateških razvojnih ciljeva LAG-a, a to su: (1) Razvoj ruralnog gospodarstva na održiv način u svrhu jačanja prepoznatljivosti LAG-a na nacionalnoj i međunarodnoj razini; (2) Razvoj kvalitete života jačanjem potporne infrastrukture i kohezije lokalnih razvojnih dionika unutar i izvan područja LAG-a. Ciljevi su ostvareni osim kroz objave Natječaja i plasiranje sredstava na teren, projektima koje je proveo sam LAG kao nositelj ili partner.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022. UNIJETI – Pogledajte traženo u zadnjoj Uputi MP											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
6.3.1.	2	702.592,08	47	702.592,08	47	702.592,08	33	492.107,14	0	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG: 45	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG: 33
7.4.1.	2	486.215,25	6	458.002,55	5	393.357,01	4	296.469,36	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura: 60%	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura: 89,25%

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, iskorištenost sredstava, interna evidencija LAG-a

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.						
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji
Pomoć nevidljivim građanima	ESF, Ured za financiranje i ugovaranje projekata Europske unije	220.573,96	0,00	8/2014-2/2016	partner	Osnažen i unaprijeđen radni potencijal 12 teže zapošljivih osoba, socijalna uključenost i povećanje kvalitete života za krajnje korisnike.
BOTTOM-UP	ESF, Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja	153.999,39	0,00	3/2015-2/2016	partner	Poticanje zapošljavanja kroz edukaciju i osnaživanje LAG-ova za bolje povlačenje sredstava iz EU (zaposleno 5 osoba i educirano 107 osoba)
LAGam - Lokalna akcijska grupa - aktivni mladi	ESF, Ministarstvo demografije, obitelji, mladih i socijalne pol	87.710,68	0,00	5/2018-11/2019	nositelj	Povećana socijalna uključenost 355 mladih do 29 godina sa područja LAG-ova Marinianis i Bosutski niz te implementirano 4 solarne klupe
Što je to LAG?	Grad Slatina	1.592,67	0,00	3/2019.-12/2019	nositelj	Podizanje svijesti o postojanju LAG-a i educirano 18 dionika
Okusi Slatine	Grad Slatina	1.327,23	0,00	3/2020.-12/2020	nositelj	Povećanje vidljivosti područja LAG-a idejom o zajedničkoj vizuri ambalaže
Slatina u slici	Grad Slatina	2.654,46	0,00	3/2020.-12/2020	nositelj	Implementirana jedna društvena oprema u središtu Slatine
„Treća sreća ZA treću dob“	ESF, Ministarstvo rada i mirovinskog sustava	337.339,27	0,00	2/2019-08/2022	nositelj	Osnažen i unaprijeđen radni potencijal 12 žena iz teže zapošljive skupine, socijalna uključenost i povećanje kvalitete života za 113 krajnjih korisnika.
Pod zvjezdana	Grad Slatina	2.600,00	0,00	3/2023.-12/2023	nositelj	Povećana uključenost lokalnog stanovništva kroz dvije predstave Kina pod zvjezdana
Lokalni razvoj vođen zajednicom	Grad Slatina	2.600,00	0,00	3/2023.-12/2023	nositelj	Educirano 19 članova LAG-a

Izvor: *Interna evidencija LAG-a*

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

3.1. Opis partnerstva

LAG Marinianis od 2011. godine povezuje interese i razvojne inicijative svojih članova (iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora) i okoline u kojoj djeluje s ciljem promicanja održivog ruralnog razvoja i podizanja kvalitete života na području LAG-a.

LAG trenutno okuplja 29 člana s područja 5 jedinica lokalne samouprave Virovitičko – podravske županije s ciljem uspostave partnerstva svih sektora i povezivanja razvojnih aktivnosti i projekata.

Od navedenog je 7 članova iz civilnog sektora, u što spadaju udruge koje su aktivni dionici razvojnih aktivnosti na području LAG-a. Tematska orijentacija udruga u članstvu LAG-a je raznolika, od kulturnih i sportskih udruga, DVD-a, udruga koje se bave različitim društvenim aktivnostima na području jednog naselja/JLS-a (primjerice udruge žena).

U gospodarski sektor spada 11 članova LAG-a, od čega je 4 OPG-ova/SOPG-a te nekoliko manjih i srednjih obrtnika te poduzetnika koji djeluju u nekoj djelatnosti povezano s ruralnim razvojem. Većina članova LAG-a gospodarskog sektora bavi se poljoprivredom, tradicijskim djelatnostima, ali i turizmom te ugostiteljstvom.

U članstvu LAG-a, 11 članova je iz javnog sektora, a od navedenog broja 5 su JLS-ovi (1 grad i 4 općina). U istoj kategoriji članstva su i turistička zajednica Grada Slatine, Zavičajni muzej Slatina, zatim Javna ustanova Park prirode Papuk, vodno poduzeće Komrad d.o.o., osnovna škola i Pučko otvoreno učilište Slatina.

U Skupštini LAG-a od 29 članova udio žena je 37,93% (11 osoba) te udio mladih 31,03% (9 osoba).

Cjelokupno članstvo LAG-a sačinjava **Skupštinu LAG-a**, najviše tijelo upravljanja LAG-a.

Upravni odbor LAG-a je upravljačko tijelo koje ima 9 članova, predstavnika javnog, civilnog i gospodarskog sektora. U sastavu Upravnog odbora je četiri člana iz gospodarskog sektora, tri člana iz civilnog sektora te dva iz javnog sektora.

Tablica 20: Članovi LAG-a

Skupština LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁷
11	7	11	29	11	9

Izvor: LAG Marinianis

⁷ osobe do uključujući 40. godina

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS

Skupština LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁸
11	7	11	29	11	9

Izvor: *LAG Marinianis*

Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju

Upravni odbor LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁹
4	3	2	9	6	1

Izvor: *LAG Marinianis*

⁸ osobe do uključujući 40. godina

⁹ osobe do uključujući 40. godina

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Proces izrade ove LRS LAG-a započeo je u rujnu 2022. godine i trajao je sve do rujna 2023. godine, a temeljen je na osnovnim načelima CLLD pristupa koji je korišten u izradi:

- ✓ Razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja – kroz izrađenu osnovnu analizu područja utvrđen je SWO, identificirane su osnovne razvojne potrebe, te su odabrani ciljevi razvoja (opći i specifični) koji se temelje na korištenju snaga (prednosti), a sve kako bi se umanjile slabosti i dobro iskoristile prilike koje se pružaju za razvoj područja.
- ✓ Pristup odozdo prema gore –uključivanje širokog kruga zainteresiranih dionika u proces izrade i to putem razgovora, individualnih sastanaka, radionica, javnih savjetovanja, upitnika i dr.
- ✓ Funkcionalno lokalno razvojno partnerstvo (LAG) svih interesnih skupina koje je u izradi LRS, ali i u svom svakodnevnom radu, vodilo računa da se odluke donose temeljem konsenzusa, uz argumentacije i objašnjenja kojima su se jačali ljudski resursi.
- ✓ Inovativan pristup lokalnom razvoju – ciljevi i intervencije koje se definiraju kroz LRS sadrže inovativne pristupe u razvoju ruralnog područja LAG-a.
- ✓ Integrirani i multisektorski pristup – ciljevi i intervencije međusobno su integrirani te ostvarenje jednog cilja doprinosi boljem i bržem ostvarenju ostalih ciljeva.
- ✓ Umrežavanje i suradnja – na sektorskoj, međusektorskoj te međugeneracijskoj razini.
- ✓ Decentralizirana administracija odnosi se na odabir projekata na LAG razini. Kriteriji za odabir projekata opisuju se u LRS i u skladu su sa ZPP-om RH za razdoblje 2023.-2027.

Strategija je rađena putem konzultacijskih procesa vanjskog stručnjaka i članova lokalnog partnerstva, dok se u međuvremenu, između sastanaka, provodio dodatni konzultacijski proces sa širom javnosti. U proces izrade LRS aktivno su bili uključeni i članovi Skupštine te UO kojima je prezentiran proces izrade Strategije, raspravljalo se o ključnim pitanjima oko definiranja ciljeva razvoja, financijske alokacije, mehanizmima provedbe i administracije LRS. Članovi ureda LAG-a sudjelovali su u izradi te facilitirali cijeli proces konzultacija s predstavnicima lokalnog partnerstva i širom javnosti. Radi složene povezanosti unutar područja LAG-a konzultacije su se provodile i putem elektroničke pošte. Posebna pažnja posvetila se provedbi konzultacija vezanih uz razvojne potrebe te prikupljanje projektnih prijedloga kako bi se LRS prilagodila stvarno iskazanim potrebama korisnika.

Kod izrade LRS primjenjivane su sljedeće metode uključivanja dionika: radionice - radi analize postojećih snaga i slabosti te u svrhu stvaranja novih ideja i rada na aktivnostima; razgovori s lokalnim dionicima s ciljem definiranja problema, ideja i vizija o području; projektni obrasci – kako bi se prikupile projektne ideje; sastanci operativnih tijela LAG-a (radni tim za izradu LRS-a, UO) kako bi se analizirali procesi uključivanja i donošenja strateških odluka te medijsko informiranje i konzultacije – najave i objave događanja i aktivnosti u lokalnim medijima, na web stranicama i društvenim mrežama. Kod izrade ove LRS, za uključivanje dionika primjenjen je pristup kombiniranja participativnih razina: animacija, informiranje, konzultacije i osnaživanje, što se može vidjeti iz popisa događanja i broja sudionika, a koji su organizirani za potrebe izrade LRS-a LAG-a „Marinianis“.

Ukupno partnerstvo odnosno Skupština LAG-a usvojila je LRS za razdoblje 2023.-2027. na sjednici održanoj 18. rujna 2023. godine.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Radionica - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	14	Višnjica	01.09.2022.
Radionica - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	20	Slatina	28.09.2022.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	6	Sopje	12.10.2022.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	11	Slatina	14.11.2022.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	6	Slatina	25.11.2022.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	6	Slatina	12.12.2022.
Radionica - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	12	Slatina	27.02.2023.
Radionica - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	19	Slatina	04.04.2023.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	4	Voćin	05.05.2023.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	11	Slatina	26.06.2023.
Sastanak - Izrada nove lokalne razvojne strategije 2023.-2027.	8	Slatina	04.09.2023.
Skupština LAG-a za potrebe predstavljanja izrađene LRS i usvajanja iste	16	Slatina	18. 09 2023.

Izvor: *LAG Marinianis*

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Temeljem SWOT analize, koju su izradili članovi LAG-a i širok raspon razvojnih dionika na radionicama, utvrđene su snage i slabosti te prilike i prijetnje za budući razvoj područja LAG-a Marinianis. Naglasak je stavljen na sektore koji su ključni za socioekonomski razvoj lokalne zajednice i kojima će se LAG baviti tijekom provedbe LRS u okviru koji mu pruža intervencija LEADER SP ZPP-a za razdoblje 2023.-2027.

Povoljni pedoklimatski uvjeti u području LAG-a osiguravaju da, i u budućnosti, poljoprivreda i primarna prerada poljoprivrednih proizvoda budu važne gospodarske grane područja. Za sva poljoprivredna gospodarstva osigurana je mogućnost proizvodnje proizvoda visoke dodane vrijednosti jer su specifikacije proizvoda s oznakama zemljopisnog podrijetla za slavonski med, kulen, kobasicu pokrile i područje LAG-a Marinianis.

Kulturno-povijesna te očuvana i zaštićena prirodna baština, prepoznata na međunarodnoj razini, važan je razvojni potencijal za budući razvoj gospodarstva i ključnih sektora, prvenstveno proizvodnje hrane te turizma, a time za zapošljavanje osobito mladih kao i za poboljšanje kvalitete življenja. Za njihovo daljnje očuvanje i održivo korištenje potrebno je koristiti sve

mogućnosti koje pruža zelena i digitalna tranzicija te razvijati inovativne aktivnosti njezina održivog korištenja.

Nedovoljno razvijena komunalna infrastruktura onemogućuje brži razvoj područja te predstavlja veliki nedostatak jer ne zadovoljava osnovne potrebe stanovništva. Glavne potrebe uočene su u vodoopskrbi i odvodnji i prometnoj infrastrukturi, digitalnoj infrastrukturi te gospodarenju otpadom što je, istovremeno, važno za očuvanje okoliša i poboljšanje životnih uvjeta kao i za ukupan gospodarski razvoj. Potrebno je razvijati i sportsko-rekreacijsku infrastrukturu, posebno radi zadržavanja mladih ali i za zdravlje svih dobnih skupina, a ona, ujedno, predstavlja i preduvjet za razvoj turizma na području LAG-a. Za daljnji razvoj područja potrebno je posvetiti pažnju i razvoju svijesti o klimatskim promjenama te ulaganjima u obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost. Društvena infrastruktura neophodna je za poboljšanje kvalitete života stanovnika, privlačenje novih, kao i privlačenje posjetitelja područja, koja zahtijeva obnovu, izgradnju i opremanje. Velik razvojni potencijal područja predstavljaju novi programi različitih manifestacija (jednodnevnih i višednevnih-za što duži ostanak posjetitelja u području) te razvoj i jačanje aktivnosti organizacija civilnog društva koje su nositelji društvenog razvoja u cjelini, što dodatno može omogućiti aktiviranje i zapošljavanje osoba iz osjetljivih skupina društva. Potrebe civilnog društva su rješavanje problema nedostatka prostora, financijskih sredstava i uključivanje više suradnika za pripremu i provedbu projekata u ključnim razvojnim sektorima. Razvojni potencijal organizacija civilnog društva leži i u poboljšanju kapaciteta, znanja, vještina te poticanju međusektorske i međugeneracijske solidarnosti. Velika potreba područja, uz jačanje cjeloživotnog obrazovanja, je i u modernizaciji, digitalizaciji i suradnji obrazovnih institucija. Potrebno je ulagati u mlade u stjecanju znanja i vještina o tradiciji područja, inovativnim razvojnim mogućnostima i pristupima iz kojih mogu nastati nove poduzetničke inicijative, razvijati zajedništvo te jačanje identiteta. Na području je velika potreba u razvoju društvenih inovacija i društvenog poduzetništva te jačanju socijalne uključenosti i smanjenju siromaštva kao i u razvoju izvaninstitucionalnih usluga.

U gospodarstvu glavni razvojni potencijal predstavlja poljoprivreda i proizvodnja prepoznatljive lokalne hrane, turizam i razvoj nepoljoprivrednih proizvoda i usluga. Velik potencijal i potreba je u zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju inovativnosti u poduzetništvu. Poduzetnička infrastruktura nije iskorištena. S obzirom na sve manji broj radno sposobnog stanovništva potrebno je poticati na realizaciju poduzetničkih ideja sve segmente lokalne zajednice, posebno među mladima, te za podrškom zapošljavanju i samozapošljavanju mladih i žena. U razvoju poljoprivrede potrebna je modernizacija proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda sa većom dodanom vrijednosti, zasnovanih na tradicionalnim sortama i pasminama, kao i razvoj inovativnih i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda koji su ključni za razvoj vidljivosti i identiteta područja, kao i za očuvanje okoliša i tradicije. Važnu ulogu u razvoju poljoprivrede ima i razvoj turizma koji je na prostoru LAG-a tek u svojim počecima, stoga mu treba pružiti potporu. Turizam omogućuje promociju i prodaju lokalnih poljoprivrednih proizvoda, kratke opskrbe lance te doprinosi razvoju kvalitete i inovativnosti. Turizam je važan i radi diverzifikacije poljoprivrede jer omogućuje razvoj čitavog niza uslužnih djelatnosti, usluga i proizvoda u sklopu poljoprivrednih gospodarstava. S time su povezane mogućnosti oživljavanja i očuvanja tradicijskih vrijednosti. Za daljnji razvoj poljoprivrede i turizma te s njima povezanim djelatnostima ključno je razvijati identitet i prepoznatljivost (brandiranje) područja LAG-a. Uz turizam, radi povećanja kvalitete života stanovnika kao i doživljaja posjetitelja, potrebno je razvijati i druge nepoljoprivredne djelatnosti (proizvode i usluge). Velike mogućnosti područja, kako za razvoj identiteta i koheziju lokalne zajednice, nalaze se u osmišljavanju i provedbi inovativnih i atraktivnih manifestacija koje mogu privući velik broj posjetitelja i potaknuti nove razvojne mogućnosti, stoga je, paralelno, potrebno razvijati turističku infrastrukturu i stvarati jedinstvenu destinaciju područja.

Ograničenja i prijetnje razvoju su: neodgovarajuća provedba nacionalne politike razvoja ruralnih područja; nastavak negativnih demografskih trendova u cijeloj regiji i državi; negativne posljedice klimatskih promjena i elementarne nepogode i dr.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

SNAGE	SLABOSTI
<u>Opće zemljopisne značajke područja</u> Područje LAG-a prometno povezano cestovnom i željezničkom infrastrukturom s istočnom i zapadnom Hrvatskom Područje kontinentalne klime bez velikih klimatskih razlika uz povoljne uvjete za razvoj EE i OIE (sunce) Povoljni pedološki i klimatski uvjeti za poljoprivredu (stočarstvo, uzgoj povrća, duhana, proizvodnja vina, žitarica, industrijskog i ljekovitog bilja, ribnjačarstvo) Na području LAG-a nalazi se prirodna baština međunarodnog značaja (geološki park Papuk i dio međunarodnog rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav), očuvana priroda i staništa vezana za vodne tokove Sudjelovanje nacionalnih znanstvenih ustanova (Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski geološki institut) u prezentaciji, organizaciji regionalnih ustanova za zaštitu prirode (JUPP Papuk Kulturno-povijesna baština (arheološka, tradicijska arhitektura i dr.) za razvoj lokalne hrane sa identitetom te prepoznatljivog turizma POU Slatina osigurava obrazovne programe za odrasle te različite kulturne programe za stanovništvo grada i područja unutar LAG obuhvata <u>Gospodarske značajke područja</u> Na području LAG-a posluje i ima sjedište lokalna banka – Slatinska banka d.d. koja pruža financijsku podršku lokalnom stanovništvu i poduzetnicima i koja dobro poznaje lokalne prilike Područje s prepoznatljivim proizvodima s oznakama na kojem je moguće proizvoditi proizvode s oznakom zemljopisnog podrijetla („slavonski med“, slavonski kulen“ i „slavonska kobasica“) Proizvodnja profitabilnih i radno intenzivnih poljoprivrednih kultura i proizvoda: povrće (paprika), duhan, kvalitetna vina Ekološka poljoprivreda Razvijena prerađivačka industrija bazirana na sirovinskoj osnovi područja Područje pogodno za, razvoj različitih oblika turizma na temelju prirodne baštine te gastronomske ponude područja. Pustara Višnjica nacionalno prepoznatljiva destinacija ruralnog turizma	<u>Opće zemljopisne značajke područja</u> Nedovoljno iskorišten geostrateški i prometni položaj područja za opći razvoj LAG-a Neiskorišteni prirodni i kulturno-povijesni resursi područja – nedovoljna prepoznatljivost temeljena na baštinskim resursima Neiskorištenost prirodnih preduvjeta za razvoj EE i OIE Nerazvijena komunalna infrastruktura (odvodnja, vodoopskrba, prometna povezanost, internet, sustav gospodarenja otpadom) je prepreka daljnjem gospodarskom razvoju i osiguranju temeljnih uvjeta za zadržavanje mlađeg stanovništva Nedostatno razvijena zaštita okoliša i svijest o istom Nedovoljno razvijena društvena infrastruktura, posebno za sport i rekreaciju <u>Gospodarske značajke područja</u> Depopulacija ugrožava razvoj gospodarstva Poslovne zone nisu u potpunoj funkciji Dohodak vezan najvećim dijelom za poljoprivredu i prerađivačku industriju Nedovoljno institucionalne i vaninstitucionalne skrbi za starije i nemoćne (s obzirom na potrebe) Nedovoljno razvijen IT sektor Nema stvaranja novih proizvoda, na temelju ulaganja u istraživanje i razvoj i/ili poduzetničkih aktivnosti Visoke cijene energenata i mineralnih gnojiva negativno se odražavaju na poljoprivrednu proizvodnju Nedostatak inovativnosti u poduzetništvu Neiskorištene mogućnosti razvoja ruralnog turizma temeljenog na resursnoj osnovi Nedovoljno izgrađena turistička infrastruktura i nedostatni smještajni kapaciteti <u>Demografske i društvene (socijalne) značajke</u> Negativna demografska kretanja starenje stanovništva i depopulacija Nizak stupanj obrazovanosti stanovnika (većinom srednja stručna sprema), slaba digitalna pismenost Nisu prepoznate potrebe mladih ljudi koje izlaze iz okvira obrazovanja Nedovoljno razvijeno civilno društvo koje može svojim projektima nadopuniti projekte/ulaganja javnog i privatnog sektora

<u>Demografske i društvene (socijalne) značajke</u> Velik broj OCD-a koji čuvaju etno-baštinu Razvijen sustav udomiteljstva u obiteljima, namijenjen odraslima i djeci	
PRILIKE	PRIJETNJE
Za korištenje sredstava osiguranih iz različitih operativnih programa za EU fondove i dalje će jedan od glavnih kriterija biti indeks razvijenosti Županije i/ili JLS Zaštićeni objekti i područja prirodne i kulturno-povijesne baštine mogu povećati atraktivnost područja Razvijen sustav udomiteljstva osigurava dodatne prihode obiteljima te omogućuje socijalnu skrb osobama u potrebi bez izgradnje javne socijalne infrastrukture, udomiteljstvo djece daje priliku zajednici da zadrži dio mladih kroz različite sustave potpore Podupirati razvoj poduzetništva žena i mladih i tako širiti poduzetničku bazu područja Promovirati i izgraditi tržišnu nišu za već prepoznate poljoprivredne proizvode na razini povijesne regije Slavonija Povećanje cijena hrane prilika za povećanje dohotka poljoprivrednih gospodarstava Poticati preuzimanje poljoprivrednih gospodarstava od strane mladih poljoprivrednika Povećanje poljoprivrednih površina pod ekološki uzgojenim kulturama povećat će proizvodnju poljoprivrednih proizvoda visoke dodane vrijednosti Razvijati turističku ponudu područja Obučavati i podupirati organizacije civilnog društva za korištenje europskih sredstava za financiranje njihovih projektnih aktivnosti U suradnji s mladima stvarati sadržaje koji su potrebni mladima na ruralnom području Raditi na profiliranju identiteta područja	Depopulacija i starenje stanovništva LAG-a, odlazak mladog i obrazovanog stanovništva Napuštanje sela i gubitak etno-kulture područja Siromaštvo stanovnika ruralnih područja, niski prihodi uzrokuju napuštanje područja LAG-a Zbog nedostatka sadržaja koji zanimaju mlade smanjuje se njihov interes za nastavak života na LAG području Zbog slabe prometne povezanosti područje gospodarski slabi i ne razvija se istim tempom kao bolje prometno povezana područja RH i EU Smanjenje gospodarskih aktivnosti zbog nedostatka radne snage i manjih plaća od prosjeka RH Klimatske promjene mogu uzrokovati razarajuće poplave i druge elementarne nepogode (suše, snažne vjetrove).

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a

Prioritetne razvojne potrebe područja LAG-a, ciljevi te s njima povezane intervencije LRS, temelje se na konzultacijama i radionicama sa lokalnim razvojnim dionicima, prikupljanju projektnih ideja, anketama te radionicama sa Ministarstvom poljoprivrede i APPRRR-om. Tijekom izrade LRS LAG Marinianis je istaknuo one razvojne potrebe (oznaka: P) čijem rješavanju može mjerljivo doprinijeti unutar regulatornog okvira provedbe intervencije 77.06 Potpora LEADER (CLLD) pristupu SP ZPP-a za razdoblje 2023.-2027.

P1: Razvoj proizvodnje i marketinga poljoprivrednih proizvoda

Analiza značajki područja te SWOT analiza ukazale su na velik razvojni potencijal i snagu područja LAG-a u daljnjem jačanju poljoprivredne proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda odnosno stvaranja prepoznatljive hrane koja se temelji na lokalnim značajkama i tradiciji područja (mogućnosti zaštićenih proizvoda za regiju Slavonija nisu dovoljno iskorišteni na području LAG-a). Poljoprivredna proizvodnja i prerada, proizvodnja lokalne hrane u suvremenom kontekstu zahtjeva nove tehnologije (uključujući zelenu i digitalnu), inovativan pristup i metode kao i povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednih proizvoda. Potrebno je jačati ulaganja u primarnu poljoprivrednu proizvodnju te preradu namirnica (uzgoj, berba, sortiranje, skladištenje, sušenje, hlađenje, pakiranje i sl.) koje su osnova tradicijske prehrane LAG područja zasnovane na lokalnim sortama i pasminama. U razvoju poljoprivrede posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju okoliša, kao i jačanju otpornosti na klimatske promjene. Potrebno je jačati umrežavanje poljoprivrednika, marketing proizvoda te jačanje pristupa tržištu u svrhu jačanja njihove konkurentnosti i održivosti. Potrebno je jačanje znanja i vještina u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi te marketingu kao i promociji lokalne prehrane u svrhu stvaranja identiteta područja LAG-a.

P2: Razvoj poduzetništva kroz poticanje razvoja diversificiranih proizvoda i usluga u ruralnoj sredini

Područje LAG-a karakterizira značajna depopulacija, starenje stanovništva i odlazak mladih, stoga je i razvoj svih gospodarskih djelatnosti, posebno onih vezanih za lokalnu tradiciju i održivo korištenje baštinske razvojne osnove, ugrožen. Poduzetnička klima u području nije motivirajuća što uzrokuje smanjen interes mladih i drugih stanovnika za daljnjim i cjeloživotnim obrazovanjem. No razvoj ruralnog turizma i drugih proizvoda i usluga koje nisu povezane sa poljoprivredom ili šumarstvom, uz održivo korištenje prirodne i kulturne baštine i tradicije mogu biti nova poduzetnička inspiracija. Turizam se tek razvija na području LAG-a no već je prepoznat od strane sve većeg broja posjetitelja, stoga ga je potrebno jače razvijati u integraciji sa očuvanjem i održivim korištenjem baštine kao i integracijom sa raznolikim običajima i načinom života stanovnika, što izravno utječe na poboljšanje života u cijelom prostoru. Turizam je, isto tako, važno tržište lokalnih poljoprivrednih proizvoda. Razvoj poduzetništva u cjelini, klime i uvjeta za rad i inovativan pristup raznolikim izvorima prihoda, umrežavanje ponude i dionika predstavlja veliku mogućnost zapošljavanja posebno mladih i žena te drugih stanovnika iz osjetljivih društvenih skupina. Zelena i digitalna tranzicija velike su mogućnosti za razvoj prepoznatljivog poduzetništva koje doprinosi jačanju identiteta područja LAG-a Marinianis.

P3: Razvoj manje ruralne infrastrukture u svrhu rekreacije i razvoja turizma

Mala ruralna infrastruktura važna je za zaštitu okoliša u cjelini, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, očuvanje tradicijskog načina života u ruralnim zajednicama. Ulaganja u društvenu infrastrukturu, gradnju, adaptaciju ili opremanje ključno je za revitalizaciju lokalne zajednice, za potporu razvoju svih oblika društvenih djelatnosti a posebno za razvoj sadržaja za sport i rekreaciju te očuvanje, interpretaciju i održivo korištenje prirodne i kulturne baštine (npr. biciklističke i pješačke, tematske staze, adrenalinski sadržaji, tematski kampovi, izletišta i sl.). Razvoj male ruralne infrastrukture važan je za zadržavanje mladih ali i za povećanje ponude i sadržaja za turistički razvoj područja te, posljedično, razvoj svih drugih gospodarskih djelatnosti u području LAG-a. LAG treba iskoristiti prilike koje mu pruža zelena i digitalna tranzicija, inovativan i pametan pristup u razvoju ruralne infrastrukture kako bi se poboljšao život stanovnika i razvio prepoznatljivost prostora.

P4: Jačanje uloge civilnog društva u lokalnoj zajednici

Na području LAG-a velik je broj organizacija civilnog društva koje su nositelji općeg društvenog razvoja te čuvaju identitet lokalne zajednice. Kapaciteti organizacija kao i njihova koordinacija djelovanja nisu međusobno povezani unutar i sa drugim sektorima, stoga je važno jačanje suradnje unutar čitavog područja, jačanje svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, suradnje svih dijelova i svih vrsta razvojnih dionika LAG-a (unutar istih i različitih razvojnih interesnih skupina). Potrebno je jačanje međugeneracijske solidarnosti, umrežavanje, partnerstvo i razvoj zajedništva s ciljem smanjenja društvenih nejednakosti i jačanja prepoznatljivosti te identiteta područja LAG-a Marinianis u cjelini.

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Razvoj proizvodnje i marketinga poljoprivrednih proizvoda	Održiv i okolišno prihvatljiv razvoj poljoprivredne proizvodnje, prerade, marketinga i promocije lokalnih prehrambenih proizvoda, zasnovanih na tradicijskim resursima.	OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga
P2: Razvoj poduzetništva kroz poticanje razvoja diversificiranih proizvoda i usluga u ruralnoj sredini	Održiv i okolišno prihvatljiv razvoj poduzetništva (proizvoda i usluga te ruralnog turizma) zasnovanih na lokalnim razvojnim resursima i tradiciji područja.	OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga
P3: Razvoj manje ruralne infrastrukture u svrhu rekreacije i razvoja turizma	Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga za stanovništvo uz unaprjeđenje očuvanja i održivog korištenja kulturno-povijesne i prirodne baštine te resursa primjenom inovativnih i pametnih rješenja, zelene i digitalne tranzicije.	OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja
P4: Jačanje uloge civilnog društva u lokalnoj zajednici	Razvoj ljudskih kapaciteta, svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, inkluzije, umrežavanja i suradnje, društvenih inovacija, promocije i vidljivosti područja.	OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	Ovim ciljem LAG doprinosi općem socioekonomskom razvoju te jačanju društvene inkluzije, održivosti, otpornosti i	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih	Ovim ciljem postiže se jačanje lokalnog poduzetništva zasnovanog na lokalnim resursima i tradiciji te povećanje konkurentnosti i prepoznatljivosti područja.

	prepoznatljivosti lokalne zajednice.	proizvoda i usluga	
		SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	Ovim ciljem postiže se jačanje kapaciteta i integracije svih razvojnih dionika područja, poboljšanje infrastrukture i usluga te razvoj društvenih inovacija usmjerenih jačanju lokalnog identiteta i poboljšanja života na području LAG-a.

OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice

Općim ciljem LRS LAG Marinianis doprinosi ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije: Dugoročnoj viziji za ruralna područja. Općim ciljem LAG doprinosi postizanju *Specifičnog cilja 8 SP ZPP-a: „Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo“* te doprinosi postizanju *Općeg cilja 3 ZPP-a: „Jačanje socioekonomske strukture ruralnih područja“* kao i postizanja *cilja 5. Kohezijske politike EU: „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“*. Opći cilj integrativno povezuje rješavanje svih istaknutih razvojnih potreba i ima sinergijski učinak na razvoj zajedništva, održivosti otpornosti i prepoznatljivosti lokalne zajednice.

SC1: Razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga

Duga tradicija poljoprivrede i lokalne gastronomije kao i tradicijskih obrta karakterizira područje LAG-a. Depopulacija područja, posebno opadanje interesa za poduzetništvo kod mladih, žena i drugih stanovnika iz osjetljivih skupina, sve više utječe na stagniranje gospodarskog razvoja. Smanjen je interes za očuvanje tradicijske baštine, znanja i vještina, posebno u daljnjem razvoju poljoprivrede te proizvodnji hrane, ali i drugih proizvoda i usluga po kojima je područje LAG-a bilo poznato. Turizam je u razvoju i može biti akcelerator razvoja velikog raspona proizvoda i usluga, posebno lokalnog tržišta poljoprivrednih i zanatskih proizvoda. U poljoprivredi, turizmu, kao i u drugim djelatnostima koje nisu izravno povezane sa poljoprivrednom proizvodnjom i šumarstvom, iako postoje razvojni resursi te potencijal nedostaje potpora razvoju poduzetništva, stoga je ovaj cilj usmjeren njegovu općem razvoju, posebno onih aktivnosti koje će omogućiti očuvanje tradicijske baštine i razvojne osnove, kao i omogućiti diverzifikaciju djelatnosti povećanje dodane vrijednosti, suradnju, umrežavanje i razvoj društvenog poduzetništva a što će omogućiti jačanje prepoznatljivosti područja LAG-a.

SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

Područje LAG-a još od davne prošlosti bilo je na razmeđu kultura. I danas je poznato po svojoj multietničnosti, malim seoskim zajednicama, raznolike i bogate tradicijske baštine, no ne postoji zajednički identitet i kohezija. Ovim ciljem, stoga, želi se postići jačanje umrežavanja, suradnje, partnerstva, međusektorsko i međugeneracijsko povezivanje, jačanje sadržaja i usluga za sve stanovnike područja kao i za njegove posjetitelje. Ovim ciljem želi se postići integracija lokalne zajednice, inkluzija svih društvenih sastavnica i lokalnih resursa koje će na inovativan i pametan način jačati vidljivosti i prepoznatljivost područja LAG-a Marinianis.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga	P1: Razvoj proizvodnje i marketinga poljoprivrednih proizvoda	INT 1.1 Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda
		P2: Razvoj poduzetništva kroz poticanje razvoja diversificiranih proizvoda i usluga u ruralnoj sredini	INT 1.2 Razvoj inovativnog i održivog gospodarstva temeljenog na lokalnoj resursnoj osnovi
	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	P3: Razvoj manje ruralne infrastrukture u svrhu rekreacije i razvoja turizma P4: Jačanje uloge civilnog društva u lokalnoj zajednici	INT 2.1. Pametna sela i gradovi – održivi razvoj lokalne zajednice

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a) dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG planira postići očitovati će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina. Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijeli LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata (operacija). Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a). Treba naglasiti kako je doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a, poput:
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva i poduzetničke kulture, uključujući društveno poduzetništvo te partnerstva
 - inovativnih pristupa i modernih, zelenih, praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, zelenih i digitalnih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma
 - društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine inkluzije osjetljivih skupina društva
 - tehnoloških i ne-tehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe intervencija LRS smatraju se gospodarska udruženja (zadruga, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu. Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacija) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom (operacijom) se smatra projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta: mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera; mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta); moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera; svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu su zajednički temeljni odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) sljedeći:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;
- ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a 2023.-2027. prvenstveno se provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom “Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

- a) **najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik¹⁰
- b) **najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava¹¹
- c) **najviše 100%** za neproduktivna ulaganja¹² i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima¹³.

¹⁰ **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

¹¹ **Malo poljoprivredno gospodarstvo** je poljoprivredno gospodarstvo koje ima ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) od 3.000 do 15.000 EUR-a SO.

¹² **Neproduktivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

¹³ Pod **temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje (u odnosu na ukupan iznos alokacije koju će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.)
Transnacionalni	Turizam i tradicijska baština	Razvijeni novi ili ojačani postojeći turistički proizvodi; stvaranje umrežene ponude; promocija, prijenos znanja i iskustava	1,5 %
Međuteritorijalni	Usluge eko sustava usluge opskrbe (šumarstvo), kulturne usluge (rekreacija, eko turizam)	Edukacija vezana za usluge eko sustava, s naglaskom na usluge šumskih eko sustava, upoznavanje s primjerima dobre prakse u upravljanju šumama (studijska putovanja), doprinos poboljšanju upravljanja privatnim šumama na odabranom području	1,0%
Međuteritorijalni	Turizam/kultura/tradicijska baština	Razvijeni novi ili ojačani postojeći turistički proizvodi koji se zasnivaju na kulturnoj/tradicijskoj baštini; stvaranje umrežene ponude; promocija, prijenos znanja i iskustava	1,5%

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1. Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj proizvodnje i marketinga poljoprivrednih proizvoda (P1). Svrha intervencije je pružiti potporu održivom i okolišno prihvatljivom razvoju poljoprivredne proizvodnje, prerade, marketinga i promocije lokalnih prehrambenih proizvoda, zasnovanih na tradicijskim resursima. Proizvodnjom prepoznatljivih prehrambenih proizvoda kao i jačanjem poljoprivrede zasnovane na resursima i tradiciji područja integrativno se utječe na jačanje diverzificiranog poduzetništva u cjelini kao i na povećanje kvalitete života stanovnika te prepoznatljivost ukupnog područja LAG-a. Intervencija doprinosi i razvoju turizma te s njim povezanim djelatnostima stvaranjem novih i inovativnih proizvoda povezanim sa turističkim tržištem, ali i bliskim tržištima iz okruženja. Intervencijom se potiče i zaštita okoliša, očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine kao razvojne osnove te doprinosi revitalizaciji i očuvanju tradicije područja korištenjem novih i inovativnih tehnologija i metoda. Ova intervencija doprinijet će i diversifikaciji djelatnosti na području kao i

stvaranju novih proizvoda i usluga. Putem ove intervencije pružit će se potpora jačanju suradnje i umrežavanja lokalnih dionika gospodarskog razvoja, omogućiti će se osnova za jačanje prepoznatljivosti područja LAG-a putem diverzifikacije djelatnosti poljoprivrednih gospodarstava te podizanje kvalitete i uspješnijeg plasmana poljoprivrednih proizvoda. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedeni u natječaju LAG-a

Fokus intervencije je na jačanju primarne poljoprivredne proizvodnje poljoprivrednih gospodarstava, razvoju prerade poljoprivrednih proizvoda s ciljem stvaranja inovativne ponude lokalne hrane koja se zasniva na tradicijskim vrijednostima i resursima. Intervencijom će se omogućiti uvođenje novih i/ili inovativnih tehnologija i rješenja uključujući opremu i materijale, kao i ulaganje u obnovljive izvore energije i/ili energetske učinkovitost te diverzifikaciju proizvodnje kako bi se doprinijelo ukupnom jačanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Intervencijom će se omogućiti digitalizacija i zelena tranzicija poljoprivrednih gospodarstava; trženje, marketing, prezentacija i promocija lokalne poljoprivrede i tradicionalnih prehrambenih proizvoda; razvoj umrežavanja, partnerstva i kratkih lanaca opskrbe usmjereno jačanju društvenog poduzetništva. Intervencijom će se omogućiti i jačanje kapaciteta poljoprivrednih gospodarstava u stjecanju novih znanja i vještina u zelenoj i digitalnoj tranziciji, novim tehnologijama, prilagodbi tržištu, marketingu, promociji i sl. što će povećati njihovu održivost te otpornost na klimatske promjene. Intervencijom će se jačati razvoj inovativnih pristupa i rješenja usmjerenih jačanju poduzetništva, posebno žena i mladih, kao osjetljivih društvenih skupina.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga** jer omogućuje razvoj poljoprivrednih gospodarstava i drugih dionika u proizvodnji prehrambenih proizvoda s ciljem njihove modernizacije, zelene i digitalne tranzicije te održivosti, umrežavanje i razvoj trženja čime se izravno doprinosi jačanju lokalnog poduzetništva zasnovanog na lokalnim resursima i tradiciji te povećanju konkurentnosti i prepoznatljivosti područja kao i dodanoj vrijednosti LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice** budući se razvojem poljoprivrednih gospodarstava i prepoznatljivosti poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda doprinosi općem socioekonomskom razvoju te jačanju društvene inkluzije, održivosti, otpornosti i prepoznatljivosti lokalne zajednice.

Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnim ciljevima (SC/SO¹⁴) ZPP-a:

SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju putem sljedećih pokazatelja:

R.3 Digitalizacija poljoprivrede min. 2 PG-a koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a

¹⁴ SO – *Specific objective*. To je dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom.

	R.9 Modernizacija min. 2 PG-a koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja: R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 1 ruralnog poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 5 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a i/ili potpori izvrsnosti Intervencija se razlikuje u odnosu na intervencije iz SP ZPP-a jer objedinjuje primarnu poljoprivrednu proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda. Razlika je i u mogućnosti potpore PG-ovima (ispod 3.000 EUR ekonomske veličine) te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu ¹⁵ . Detaljan popis prihvatljivih korisnika bit će naveden u natječaju LAG-a
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a).

¹⁵ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	Prihvatljive vrste projekata odnose se na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, doradu, preradu, skladištenje poljoprivrednih proizvoda, digitalizaciju poljoprivredne proizvodnje i prerade, uvođenje zelenih tehnologija i dr. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine i/ili nabava opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira prioritetno, su: – Veličina PG-a (prednost imaju PG-ovi sa EVPG iznad 3000 Eur) – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja sa dužim trajanjem poslovanja) – Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme) – Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivredi (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu poljoprivrednu proizvodnju zasnovanu na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti) – Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi i/ili preradi poljoprivrednih proizvoda) – Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čije ulaganja odnose na uvođenje obnovljivih izvora energije i/ili energetske učinkovitost) – Dodana vrijednost u preradi (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) te – Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) kao i – drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a).
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u slijedećim slučajevima: – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	0

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	2
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	2
3.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	1
4.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	5

Naziv i kod intervencije	INT 1.2. Razvoj inovativnog i održivog gospodarstva temeljenog na lokalnoj resursnoj osnovi
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj poduzetništva kroz poticanje razvoja diversificiranih proizvoda i usluga (P2) te integralno doprinosi razvoju lokalnih tržišta poljoprivrednih proizvoda kao i povećanju kvalitete života u području LAG-a te razvoju ponude i sadržaja za posjetitelje. Svrha intervencije je omogućiti razvoj djelatnosti koje nisu izravno povezane sa poljoprivrednom proizvodnjom i šumarstvom odnosno omogućiti razvoj diverzificiranih proizvoda i usluga područja. Intervencijom se pruža potpora razvoju selektivnih oblika turizma u području izravno povezanog sa lokalnom tradicijom i nasljeđem te kulturnom-povijesnom i prirodnom baštinom. Intervencijom se pruža potpora i razvoju drugih nepoljoprivrednih, tradicionalnih djelatnosti u području kojima se čuva identitet lokalne zajednice i omogućuje pristup proizvodima i uslugama koji omogućuju poboljšanje života lokalnih stanovnika. Intervencijom se pruža potpora raznolikom gospodarskom razvoju, povezivanju i suradnji dionika. Intervencijom se potiče i stvaranje lokalnog tržišta poljoprivrednih proizvoda putem potrošnje u turizmu kao i drugih nepoljoprivrednih proizvoda čime se pruža potpora razvoju suradnje. Intervencijom se doprinosi jačanju prepoznatljivosti područja, očuvanju tradicije i održivog korištenja baštine te razvoju lokalnih proizvoda i usluga. Intervencija će omogućiti osnovu za jačanje identiteta područja LAG-a putem povećanja i raznolikosti sadržaja te kvalitete lokalnih proizvoda i usluga. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj selektivnih oblika ruralnog turizma (uz održivo korištenje kulturne i prirodne baštine) te drugih tradicionalnih i inovativnih nepoljoprivrednih djelatnosti, proizvoda i usluga za stanovništvo i posjetitelje područja. Intervencijom se pruža potpora razvoju smještajnih kapaciteta uz očuvanje tradicijske arhitekture i okoliša, kao i potpora jačanju lokalnog tržišta, povezivanju poljoprivrede i turizma u svrhu međusobne integracije i jačanja prepoznatljivosti lokalne gastronomije. Intervencijom će

	se pružiti potpora provedbi zelene i digitalne tranzicije u nepoljoprivrednim djelatnostima, uz očuvanje kulturne i prirodne baštine. Fokus intervencije je i poticanje jačanja kapaciteta, umrežavanja i partnerstva u svrhu razvoja društvenog poduzetništva te jačanja objedinjene ponude i prepoznatljivosti područja. Intervencijom će se omogućiti razvoj inovativnih pristupa i rješenja. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga jer omogućuje razvoj turizma i široke palete proizvoda i usluga u području, njihovo povezivanje sa poljoprivredom, umrežavanje i zajedništvo čime se izravno doprinosi jačanju lokalnog poduzetništva zasnovanog na lokalnim resursima i tradiciji, povećanju konkurentnosti i prepoznatljivosti područja te dodanoj vrijednosti LEADER-a. Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) LRS: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice jer se razvojem turizma i drugih djelatnosti, zasnovanih na tradiciji i lokalnim resursima, jačanjem umrežavanja i suradnje, doprinosi općem socioekonomskom razvoju, jačanju društvene inkluzije, održivosti, otpornosti i prepoznatljivosti lokalne zajednice. Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja: R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 5 ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća) R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 5 projekata (operacije) kojima se doprinosi Pametnim selima Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika. koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, uz ranije navedeno, očituje se i u potpori diverzifikaciji ruralnog gospodarstva, potpori malim poduzetnicima te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava kako je ranije navedeno, uključujući i PG-ove upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri

	nadležnom tijelu. Detaljan popis prihvatljivih korisnika bit će naveden u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Prihvatljive vrste projekata i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata	Temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata su: - projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj ruralnog turizma s posebnim naglaskom na projekte koji doprinose razvoju područja LAG-a kao turističke destinacije, razvoj tradicionalnih suvenira u okviru turističke ponude LAG područja, razvoj zanatskih proizvoda i usluga te razvoj drugih (nspomenutih) nepoljoprivrednih/nešumarskih djelatnosti i usluga u području i sl. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine i/ili nabava opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Radno iskustvo u turizmu ili drugoj nepoljoprivrednoj/nešumarskoj djelatnosti (prednost imaju korisnici koji duže posluju) - Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju postojeća radna mjesta) - Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme) - Raznovrsnost turističke ponude (prednost imaju turistički dionici koji pružaju više različitih turističkih usluga), - Doprinos razvoju ruralnog turizma (prednost imaju turistički dionici koji u svom poslovanju nude vlastite i/ili druge lokalne proizvode) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u digitalizaciju u turizmu ili drugim nepoljoprivrednim djelatnostima) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u zaštitu okoliša i/ili ublažavanje klimatskih promjena) - Dodana vrijednost u djelatnostima (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima i/ili baštini područja i/ili lokalnim resursima) te - Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) kao i

	- drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a).
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi 65% prihvatljivih troškova projekta, dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	0

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	5
2.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	5

Naziv i kod intervencije	INT 2.1. Pametna sela i gradovi – održivi razvoj lokalne zajednice
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj male ruralne infrastrukture u svrhu rekreacije i razvoja turizma (P3) kao i na jačanje uloge civilnog društva u lokalnoj zajednici (P4). Svrha intervencije je pružiti potporu razvoju male ruralne infrastrukture i usluga za stanovništvo uz unaprjeđenje očuvanja i održivog korištenja kulturno-povijesne i prirodne baštine te resursa primjenom inovativnih i pametnih rješenja, zelene i digitalne tranzicije te, integralno, pružiti potporu razvoju ljudskih kapaciteta, svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, inkluzije, umrežavanja i suradnje, društvenih inovacija, promocije i vidljivosti područja. Intervencijom se izravno omogućuje razvoj male društvene infrastrukture i usluga kao i međusobno umrežavanje i suradnja razvojnih dionika s ciljem razvoja identiteta lokalne zajednice. Intervencijom se utječe na smanjenje depopulacije, zadržava mlada i aktivna populacija te omogućuje društvena inkluzija osjetljivih skupina. Razvoj male infrastrukture na području, posebno one kojom se poboljšavaju uvjeti za poboljšanje kvalitete života stanovnika putem jačanja resursa za razvoj sporta i rekreacije, ujedno omogućuje očuvanje i održivo korištenje kulturno-povijesne i prirodne baštine, jačanje zaštite okoliša te očuvanje i revitalizaciju lokalne tradicije. Razvojem male infrastrukture značajno se doprinosi razvoju sadržaja i ponude u turizmu,

omogućuje privlačenje posjetitelja, a time doprinosi općem socioekonomskom razvoju lokalne zajednice. Jačanje organizacija civilnog društva, razvoj suradnje sektorskih i međusektorskih razvojnih dionika također utječe na opći gospodarski razvoj područja i jačanje njegove prepoznatljivosti. Razvoj civilnog društva, društvenih inovacija, primjene zelenih i digitalnih tehnologija te jačanje i umrežavanje ljudskih resursa, međusektorski i međugeneracijski, neophodni su za daljnji razvoj zajednice. Intervencijom se pruža potpora jačanju kapaciteta dionika, razmjeni znanja i vještina, prijenosu primjera dobre prakse u socioekonomskom razvoju zajednice, očuvanju tradicijske, kulturno-povijesne i prirodne baštine, zaštiti okoliša te društvenoj inkluziji osjetljivih skupina. Intervencijom se pruža potpora održivom korištenju ruralne infrastrukture te primjeni inovativnih metoda i pametnih rješenja u lokalnoj zajednici u svrhu jačanja njezina identiteta i zajedništva. Intervencijom se pruža potpora razvoju aktivnosti marketinga i promocije područja kao jedinstvene turističke destinacije. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a.

Fokus intervencije usmjeren je na razvoj male ruralne infrastrukture i usluga za ukupnu zajednicu uz očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine te aktivaciju i integraciju lokalnih razvojnih resursa. Intervencijom će se pružiti potpora u zelenoj i digitalnoj tranziciji infrastrukture i usluga dostupnih cjelokupnoj zajednici i posjetiteljima područja. Omogućiti će se inovativna i pametna rješenja u selima kojima je svrha održivost i povećanje zaštite okoliša te povećanje kvalitete života stanovnika područja kao i doživljaja posjetitelja. Posebna pažnja posvetiti će se potrebama stanovnika iz osjetljivih skupina društva (osobe treće životne dobi, mladi, žene i dr.). Fokus intervencije usmjeren je i na razvoj komunikacije, suradnje i povezanosti ljudskih resursa svih interesnih i dobrih skupina LAG-a, jačanje organizacija civilnog društva, cjeloživotnog učenja, razmjene iskustava, prijenosa dobre prakse putem zajedničkih razvojnih projekata i aktivnosti za povećanje kapaciteta stanovnika, povećanje kvalitete života, društvenu inkluziju, zaštitu okoliša te očuvanje i promociju lokalnog gospodarstva, tradicije, kulturno-povijesne i prirodne baštine, razvoj vidljivosti i promocije područja kao jedinstvene destinacije.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 2 LRS: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja** jer omogućuje potporu ulaganjima u razvoj male ruralne infrastrukture i usluga dostupnih ukupnom stanovništvu i posjetiteljima, povezanih sa očuvanjem, interpretacijom i održivim korištenjem kulturne i prirodne baštine te tradicije, promocijom lokalnih proizvoda i usluga, jačanjem društvenih inovacija, međusektorske i međugeneracijske suradnje i ljudskih kapaciteta čime se izravno doprinosi integraciji svih razvojnih resursa, poboljšanju života u području, jačanju lokalnog identiteta te dodanoj vrijednosti LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice** jer se razvojem male infrastrukture uz očuvanje okoliša i baštine te zelenu i digitalnu tranziciju, društvenu inkluziju i društvene inovacije doprinosi općem socioekonomskom razvoju te jačanju održivosti, otpornosti i prepoznatljivosti lokalne zajednice.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a**

	8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja (uključujući R.37): R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 15 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 11.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a, koje su usmjerene na zaštitu okoliša, valorizaciju i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 40 osoba obuhvaćenih projektima usmjerenim razvoju jačanju komunikacije i kapaciteta te suradnje. Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produblivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima. – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, osim gore navedenoga, očituje se i u potpori razvoju male infrastrukture sukladno specifičnim potrebama zajednice, razvoju umrežavanja i partnerske suradnje, povezanih sa jačanjem kapaciteta, jačanja identiteta područja te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava sukladno navedenom u zajedničkim značajkama za sve intervencije. Detaljan popis prihvatljivih korisnika bit će naveden u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

	Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj male ruralne infrastrukture, valorizaciju, interpretaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, energetske učinkovitost, manifestacije, društvenu inkluziju, razmjenu znanja i vještina i dr. u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika, razvoja vidljivosti, promocije te identiteta područja LAG-a. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine i/ili nabava opreme; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Ciljani korisnici (prednost imaju projekti koji uključuju veći broj ciljanih korisnika i/ili osjetljive skupine društva) - Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju postojeća radna mjesta) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti sa aktivnosti ulaganja u digitalizaciju) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čije ulaganja doprinose energetske učinkovitosti i/ili uvođenju obnovljivih izvora energije i/ili zaštiti okoliša i/ili ublažavanju klimatskih promjena) - Doprinos kvaliteti života (prednost imaju projekti kojima se ulaže u društvenu infrastrukturu vezanu uz valorizaciju, interpretaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i/ili prirodne baštine) kao i - Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) te - drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a).
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	1

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	15

2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	11.000
3.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	40

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	0	2	0	2
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	0	2	0	2
1.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0
1.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	0	0	0
1.1.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1
1.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	5	0	5
1.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	5	0	5

	biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a										
1.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	5	0	5
2.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	1	0	0	1
2.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	0	0	1
2.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	14	1	0	15
2.1.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	6.000	5.000	0	11.000
2.1.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	30	10	0	40

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značajkama za sve intervencije)
2.	digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	ulaganja u digitalizaciju u: poljoprivredi, preradi, turizmu i dr. nepoljoprivrednim djelatnostima, javnoj infrastrukturi i uslugama te drugim društvenim aktivnostima za stanovništvo i opću javnost; uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a

Stručna služba LAG-a Marinianis priprema potrebnu dokumentaciju za objavu LAG natječaja koja najmanje sadrži: predmet i svrhu natječaja; iznos raspoloživih sredstava; visinu i intenzitet potpore; uvjete prihvatljivosti korisnika; uvjete prihvatljivosti projekta; uvjete prihvatljivosti troškova; kriterije odabira i prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; opis administrativne obrade; način, uvjete i rokove podnošenja zahtjeva za potporu; rokove i način podnošenja prigovora/žalbi i popis priloga i obrazaca. Natječajem će se propisati minimalna dokumentacija kojom se dokazuju svi uvjeti prihvatljivosti. Nakon odobrenja sve natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, LAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a, te se javnost izvješćuje preko svih vrsta medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Zahtjevi za potporu zaprimaju se putem službene adrese sjedišta LAG-a. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na LAG natječaj obavlja Povjerenstvo/Ocjenjivački odbor kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a na temelju Statuta prema propisanim procedurama LAG-a. Nakon zaprimanja zahtjeva za potporu provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu u postupku odabira projekata. U ovoj fazi obrade, LAG može zatražiti i dopunu dokumentacije koja je dostavljena od strane korisnika u zahtjevu za potporu. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti dostavljene dokumentaciju i svih osnovnih uvjeta prihvatljivosti. Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje zahtjeva za potporu (projekata) od strane Ocjenjivačkog odbora. Rezultat administrativne obrade je rang lista projekata koja se s pratećom dokumentacijom upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere usklađenosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u administrativnu obradu. LAG je obavezan osigurati i spriječiti bilo kakvu

moгуćnost pojave sukoba interesa u procesu provedbe LAG natjeća. Popis odobrenih projekata će se objaviti na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja konačne rang liste odobrenih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natjeća i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobren projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS i LAG Natjeću i nakon provedenih provjera donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a Marinianis.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga	INT 1.1 Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda	SC ZPP 2 SC ZPP 8
		INT 1.2 Razvoj inovativnog i održivog gospodarstva temeljenog na lokalnoj resursnoj osnovi	SC ZPP 8
OC: Razvoj integracije i identiteta lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	INT 2.1. Pametna sela i gradovi – održivi razvoj lokalne zajednice	SC ZPP 8

Doprinos kohezijskoj politici na regionalnoj razini

SC1 LRS putem provedbe intervencija 1.1. i 1.2. izravno doprinosi ostvarenju *Prioriteta 1. Osnaživanje gospodarstva Županije* dok SC2 LRS putem provedbe intervencije 2.1 izravno doprinosi ostvarenju *Prioriteta 2. Unaprjeđenje kvalitete življenja* te *Prioriteta 3. Zelena tranzicija i kvalitetno upravljanje prostorom i okolišem Plana razvoja Virovitičko-podravske županije od 2021.-2027. godine.*

SC1 LRS putem provedbe intervencije 1.2. te SC2 LRS putem provedbe intervencije 2.1 izravno doprinose ostvarenju *Operativnog cilja 1. Razvoj destinacijskog doživljaja* u okviru doprinosa *Strategiji razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine.* SC1 i SC2 LRS sa sve 3 intervencije te potporom inovativnim rješenjima i jačanjem prepoznatljivosti područja integralno doprinose *Operativnom cilju 3. Stvaranje prepoznatljivosti* u okviru doprinosa *Strategiji razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine.*

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Osim standardne upravljačke strukture LAG-a Marinianis, kao udruge, u LAG-u su profesionalno zaposlene dvije osobe na neodređeno radno vrijeme, te po potrebi dodatne stručne suradnice na projektima, čiji broj ovisi o trenutnim projektima koje LAG provodi. Sve zaposlene osobe u LAG-u imaju visoku stručnu spremu, a Voditeljica LAG-a ima dugogodišnje radno iskustvo na različitim funkcijama, te u pripremi i provedbi EU i nacionalnih projekata.

Sredstava za predfinanciranje, za nesmetan rad LAG-a, i dalje se planiraju koristiti iz članarina članova lokalnog partnerstva (samofinanciranje), a koja su na trenutnoj razini od 29.500,00 eura godišnje. Veći dio sredstava za predfinanciranje čine i akumulirana sredstva LAG-a iz članarina, a koja nisu iskorištena u prijašnjim godinama u okvirnom iznosu od 40.000,00 eura, tako da LAG nema problema s likvidnošću. U narednom razdoblju ne očekuje se daljnja akumulacija sredstava ostvarenih kroz članarine, jer su za nesmetan rad LAG-a i provedbu LRS, a prema dosadašnjim iskustvima, potrebne najmanje tri zaposlene osobe. Očekivana sredstva kroz LEADER program, neće biti dostatna za financiranje tri zaposlene osobe, pa se jedna osoba planira sufinancirati sredstvima iz članarina, ali i kroz provedbu nekih drugih EU i nacionalnih projekata.

Članovi LAG-a, koji su kroz LAG uspješno prošli edukaciju za pripremu i provedbu projekata, također uspješno apliciraju i provode projekte za svoje udruge, tvrtke, institucije.

Gradovi i općine, kao osnivači LAG-a, osim brojnih infrastrukturnih projekata, financiranih iz proračunskih sredstava, nacionalnih izvora i EU fondova, provode i ostale projekte, te na taj način pokušavaju poboljšati kvalitetu života svojih stanovnika.

Područje LAG-a obiluje prirodnim i kulturnim resursima koji pružaju mogućnost bavljenja različitim djelatnostima (poljoprivreda, turizam). Dio područja LAG-a Marinianis proteže se preko PP Papuk i uz rijeku Dravu. Iako se već vide pomaci u razvoju ljudskih kapaciteta na području LAG-a, još uvijek nedostaje educiranih i kvalitetnih osoba koje bi tu raznolikost i resurse bolje iskoristili i jače doprinijeli razvoju svog područja. Zbog toga će LAG i ubuduće veliku pažnju posvetiti animaciji, edukaciji, informiranju stanovništva. Osobitu pozornost posvetit će jačanju kapaciteta članova, zaposlenika i volontera LAG-a, kroz usavršavanje, obrazovanje, umrežavanje, razvojne projekte, osposobljavanja, studentska putovanja i sl.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00
2024.	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00
2025.	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00
2026.	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00
2027.	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00
2028. (n+2)	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00
2029. (n+2)	3	29.500,00	50.000,00	79.500,00

6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS

Praćenje provedbe LRS obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, pokazatelja (indikatora) za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata i rada LAG-a. Kontinuirano praćenje provedbe LRS sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a Marinianis. Temeljem Statuta, LAG provodi godišnje izvješćivanje svih tijela LAG-a o provedbi LRS i radu LAG-a. LAG će provoditi praćenje i vrednovanje provedbe LRS koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475. Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. Isto tako, LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060). Podatci koje će pratiti LAG odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). **U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba postizanja dodane vrijednosti LEADER-a** u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih nacionalnih i EU izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene sedam načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost LEADER-a integriranom pristupu ruralnom razvoju. LAG će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Projekti odnosno operacije će imati zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja, LAG će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini. LAG će imati imenovanog zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a i projekata (operacija) za provedbu intervencija LAG-a kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER.

LAG će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane sa praćenjem i vrednovanjem LRS, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza, djelovati u narednoj godini implementacije LRS.

LAG će, uz navedeno, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRS koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a za vrednovanje LRS?; Procjena dodane vrijednosti LEADER-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a i proces provedbe LRS; Posebne teme LRS ili teme koje LAG želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRS (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRS. Isto tako, LAG će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi sa nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	0	2	0	2
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	0	2	0	2
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	2.1	0	0	0	0	1	0	0	1
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1./1.2.	0	0	0	0	0	6	0	6
R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./1.2./2.1.	0	0	0	0	14	11	0	25
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	2.1.	0	0	0	0	6.000	5.000	0	11.000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	2.1.	0	0	0	0	30	10	0	40

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a i postizanje ciljeva LRS, a time i doprinosa postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH kao i 5. cilja Kohezijske politike EU „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za LEADER/CLLD. Provedbom financijskog plana LAG doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (*Zeleni plan, digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela* i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan sa Akcijskim planom provedbe LRS.

Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 3 intervencije LRS u ukupnom iznosu od 71% ukupne alokacije dodijeljene LAG-u za programsko razdoblje 2023.-2027. Uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje njezine dodane vrijednosti.

Za projekte suradnje (njihovu pripremu i provedbu), a koje će provoditi LAG, predviđeno je do 4% ukupne alokacije.

Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER kao i osjetljivih skupina društva. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji (%)	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela (%)
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,00	0,00	4,00	4,00
1.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,00	0,00	4,00	4,00
2.1	0,00	0,00	0,00	0,00	60,00	3,00	0,00	63,00	63,00
Tekući troškovi i animacija	0,00	4,00	4,00	5,00	4,00	4,00	4,00	25,00	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0,00	0,00	1,00	1,00	2,00	0,00	0,00	4,00	n/p
UKUPNO	0,00	4,00	5,00	6,00	66,00	15,00	4,00	100,00	71,00

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS. On daje okvir za provedbu LRS definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. On daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 3 strateške intervencije.

LAG Marinianis planira provedbu 8 natječaja za implementaciju LRS. Natječaji se planiraju raspisivati od 2025. sve do 2026. godine, ovisno o dinamici i iskustvu provedbe prvih natječaja. Dinamika provedbe LRS, uključujući i planirane projekte suradnje, ovisiti će o dinamici provedbe prvih LAG natječaja.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj natječaja LAG-a							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1	0	0	0	1	0	0	0	1
1.2	0	0	0	1	0	0	0	1
2.1	0	0	5	1	0	0	0	6
UKUPNO	0	0	5	3	0	0	0	8

PRILOZI

Prilog 1.

Tablica: Naselja na području JLS LAG-a Marinianis

Grad/Općina	Naselje	Broj stanovnika 2011.	Broj stanovnika 2021.
Čađavica	Čađavica	678	569
Čađavica	Čađavički Lug	277	210
Čađavica	Donje Bazije	148	94
Čađavica	Ilmin Dvor	53	42
Čađavica	Noskovačka Dubrava	59	40
Čađavica	Noskovci	195	142
Čađavica	Starin	80	62
Čađavica	Šaševo	114	91
Čađavica	Vraneševci	152	113
Čađavica	Zvonimirovac	253	192
Ukupno Čađavica		2.009	1.555
Nova Bukovica	Bjelkovac	52	37
Nova Bukovica	Brezik	158	124
Nova Bukovica	Bukovački Antunovac	198	109
Nova Bukovica	Dobrović	128	87
Nova Bukovica	Donja Bukovica	85	40
Nova Bukovica	Gornje Viljevo	31	17
Nova Bukovica	Miljevci	317	223
Nova Bukovica	Nova Bukovica	802	638
Ukupno Nova Bukovica		1.771	1.275

Slatina	Bakić	537	428
Slatina	Bistrica	165	118
Slatina	Donji Meljani	259	206
Slatina	Golenić	22	17
Slatina	Gornji Miholjac	304	214
Slatina	Ivanbrijeg	30	29
Slatina	Kozice	511	403
Slatina	Lukavac	99	80
Slatina	Markovo	131	114
Slatina	Medinci	200	154
Slatina	Novi Senkovac	301	223
Slatina	Radosavci	99	86
Slatina	Sladojevački Lug	90	67
Slatina	Sladojevci	730	642
Slatina	Slatina	10208	8.722
Ukupno Slatina		13.686	11.503
Sopje	Gornje Predrijevo	86	55
Sopje	Grabić	122	105
Sopje	Josipovo	281	270
Sopje	Kapinci	186	113
Sopje	Nova Šarovka	250	201
Sopje	Novaki	349	292
Sopje	Sopjanska Greda	35	31
Sopje	Sopje	524	430
Sopje	Španat	172	155
Sopje	Vaška	315	242
Sopje	Višnjica	0	3
Ukupno Sopje		2.320	1.897

Voćin	Bokane	215	135
Voćin	Ćeralije	623	579
Voćin	Dobrić	0	0
Voćin	Donje Kusonje	5	5
Voćin	Đuričić	0	0
Voćin	Gornje Kusonje	13	10
Voćin	Gornji Meljani	15	8
Voćin	Hum	90	62
Voćin	Hum Varoš	47	24
Voćin	Kometnik-Jorgići	26	27
Voćin	Kometnik-Zubići	28	16
Voćin	Kuzma	0	0
Voćin	Lisičine	0	0
Voćin	Macute	33	19
Voćin	Mačkovac	47	31
Voćin	Novo Kusonje	22	15
Voćin	Popovac	0	0
Voćin	Rijenci	5	3
Voćin	Sekulinci	7	2
Voćin	Smude	15	4
Voćin	Voćin	1191	956
Ukupno Voćin		2.382	1.896
UKUPNO LAG		22.186	18.126

Izvor: DZS, 2021.

Prilog 2.

Tablica. Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Marinianis

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Nepokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Čađavica	Skupna grobnica i spomen djeci Kozare				Orgulje u crkvi sv. Petra apostola	Inventar crkve sv. Petra Apostola	
	Crkva sv. Petra						
Nova Bukovica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije			Arheološko nalazište Sijenjak		Zbirka sakralnih predmeta u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije	
				Arheološki ostaci srednjovjekovnog gradišta			
Slatina	Crkva sv. Josipa			Arheološko nalazište Turski grad	Orgulje u crkvi sv. Josipa		Tradicijski krznarski obrt Vlatka Gribla
	Crkva sv. Trojice			Arheološko nalazište Lipik			Tradicijski užarski obrt Antuna Kneza

	Crkva sv. Barbare			Arheološka zona Veliko polje- Potočani			
	žitnica			Arheološko nalazište Borovište			
				Arheološka zona Veliko polje- Trnovača, Brezine			
				Arheološka zona Hrušičik-Brodišće			
				Arheološko nalazište Lipa			
				Arheološko nalazište Lug			
Sopje				Arheološko nalazište Turski grad			
				Arheološko nalazište Crkvena			
				Arheološki ostaci gradišta na lokalitetu Jugovac			
				Arheološka zona Pomornjača			
				Arheološka zona Veliki Olovník- Bataluše			
				Arheološka zona Bataluše			
				Arheološka zona Veliki Olovník			

				Arheološko nalazište Ljeskovac-Crkvena			
				Arheološka zona Hat			
				Arheološka zona Zidina			
Voćin	Crkva sv. Georgija			Arheološko nalazište Lenije		Inventar crkve sv. Georgija	
	Crkva Uspenja Bogorodice			Arheološka zona Gradina			
	Stari grad Voćin						
	Crkva Blažene Djevice Marije						
	Spomenik žrtvama fašističkog terora i zgrada bivše općine						
	Spomenik i grobnica seljaka iz sela Kometnik i Dobrić						
Ukupno:	13	0	0	22	2	3	2

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

Prilog 3.

Literatura:

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023. - 2027.
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; ENRD, Europska komisija, 2017.
- Plan razvoja Virovitičko-podravske županije od 2021.-2027. godine
- Strategija razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Marinianis za razdoblje 2014. - 2020. (s produžetkom trajanja do 2022.)